

K A F K A S Y A

KÜLTÜREL DERGİ
3 AYDA BİR ÇIKAR

YIL : 7 SAYI : 27 CİLT : 7 HAZİRAN - TEMMUZ - AĞUSTOS 1970

SORUNLARIMIZA EĞİLELİM

Yazan : ABREK

Bizler bugün Türkiye'de, Suriye'de ve Ürdün'de hızla eriyen bir halk durumuna geldik. Anayurt dışında önemli bir kültürel ve siyasal topluluk olamadık. Dağınık ve kendi sorunlarına eğilmeyen insanlar olarak yaşadık.

Günümüze kadar başarısız kalmamızın baş nedeni bilgisizliğimiz, bunun sonucu olarak kolayca yanıtlanabilmemiz ve en sonunda da içimize yerleşen kendine güvensizliktir.

Ama kuşaklar değişti; yeryüzünün çehresi başkalaştı, bizden de düşünen beyinler belirmeye başladı. Sorunlarımıza eğilmenin, dilimizi kullanmanın ve hattâ onu okutmanın yasak ve ayıp olmadığını öğrenenlerimiz çoğaldı. Şimdi de sıra kaybettiklerimizi elden geldiğince kurtarma çabasına geldi.

Anayurdumuz Kuzey Kafkasya'da dilimiz Adigeceyi kullanan 500 bin, kültürümüzi taşıyan da 3 milyon kardeşimiz var. Yeryüzünün en eski ve boyun eğmez insanları olan 3 milyon kardeş... Kafkasya dağlarının binlerce yıl ötesinden değerler getiren bu kültürlü halklarından bir parça olmak bizler için doğanın kıvanç verici bir armağanı olsa yeridir. Vatanını cenneten üstün tutan, özgürlüğüne tapan, bağımsızlığı için kırılmayı göze alan bir halktan olmak, üstün olmaya yetmezse de, öğünmeye değer her halde.

Anayurdun başı yüksek dağları arasında soluk kesici güzellikte vadiler, oralarda sanatın en yücesini yaşatmakta olan kardeşler var. Hepsini de okumuş, dilini eğitim dili yapmış, şimdi de onu

Sahip ve sorumlu yayın Müdürü
İZZET AYDEMİR

Yönetim Merkezi :
Bahçelievler, Emek Mahallesi,
75. ci Sokak No.: 61, D: 5
Ankara

*

Dizildiği ve Basıldığı yer
Atış Matbaası

ABONE TARİFESİ

Yıllık Abonesi : 14 TL.
Yabancı Memleketler : 50 TL.

İLÂN TARİFESİ :

Dergimizde yayınlanacak ilânların
Tam Sayfası 1000, Yarım Sayfası
500 TL. dir.

*

Gönderilen yazılar ve resimler
basılsın veya basılmasın iade
olunmaz.

Yayın Komitesi gönderilen yazılarda
gerekli düzeltmeleri yapmaya
yetkilidir.

Dergide basılan tercihe yazılardan
doğacak hert ürlü sorumluluk
gevirene aittir.

Dergide yayınlanan yazılar kaynak
gösterilmek şartıyla başka yerdi
yayınlanabilir.

MİLLİYET ANLAMI ve BİR DERNEK

Dr. Vasfi GÜSAR

bilimin ve tekniğin dili yapmak için dilin sıcak bakışlı ve ülkücü kardeşler var. Şiirle Tiyatroyu ve hattâ roman yaratmayı atbaşı götüren güçlü yazarlar, sesi insanı büyüleyen opera sanatçıları var: Öz dilimizde yazıp söylüyorlar...

Ama bizler... başımızı kaldırp gündelik dedikodu ve en pespaye politika çekişmeleri ötesinde bir şeye kulak vermedik yakın zamanlara değin. Taparcasına dağlarını şiirlerine konu eden, halkının devrimci özlerini ve kahramanlarını sanatın ölmezliğine kazıyan, 500 bin kişilik halkın öz dilini br çırpıda evren ölçüsünde güzelleştirip ölümsüzleştirmek çabasına son vermeyen Kışko Alim'i tanıyamadık...

Köylerimize maddî çıkar tutkusuyla doluşan, varlığını tüketip bizleri yokolmanın eşiğine getiren kişileri bağrımıza bastık. Sonunda da güzelim dilimizi, ki atalardan bize kalan en büyük yadigarımız, çocuklarımıza yasak ettik; köylerimizden kaçtık, baba mezarlarında davul-zurnalı sarhoş gruplarını tepişir bıraktık. Dahası var: Gencecik hızlarımızı soyguncu tüccarların eline bıraktık. Utanmadık hiç. Kızlarımızın çocuklarından küfürler duyarken yüzümüz kızarmadı. Karşılık verecek yüzümüz kalmadı.

Berber çıraklarını bir bardak içki içirilmek uğruna güzel törenlerimizde bağra bastık, çöpçatanlık yaptık onlara; bazan dalkavuklukta soytanları bile aştık.

İnsanlık örneği ata servetlerinden çok şey kaybetti. Artık dilimizi bilse bile bizdendir diyemiyoruz Çok acı olsa gerek insan olanlar için bir örnek halkın çocuklarını bu durumda görmek.

Ama hepimiz böylesine satılık, atalarından, kültüründen, insanlıktan ve bilimden kopuk değiliz şüktür. Halen yapabileceğimiz çok şey var. Köylerimize birer halk öncüsü olarak döneelim. Kıyasıya varlığımız adına konuşalım. Birlik yaratmaya çalışalım. Çürükleri acımadan atalım içimizden.

Bilenlerimiz olarak yeni eserler yaratalım, şiir yazalım, tiyatro eserleri oynatalım ve hattâ hikâye, roman koyalım ortaya. Büyük yazarlarımızı tanıtalım, eserlerini kazandıralım bildiğimiz dillere. Kahramanlarımızı anlatalım ve de örgütlenmeye hız verelim.

Örgütsüz önemli bir şey yapamayacağımızı, yılmadan bilimsel yoldan yürürsek değişen dünya koşulları içerisinde vatanımıza kavuşabileceğimizi, başımız dik yaşayabileceğimizi bilelim; dilimize ve kalbimize çakılan zincirleri sökabileceğimizi anhyalım.

Her zaman ve her yerde dilimizle kültürümüzün en büyük varlığımız olduğunu unutmayalım.

Köye döndüğümüzde yaşlı ninenin çocukça masalı yağmur duasının meşeye bağlanan çaput saçmalığı, meryem gününde ırmakların yüzüne yayılan Tanrı Suyu «Theps» inancı kültürümüzün kurtarılması gereken en büyük değerlerindendir. Safsatadır diye bilgiççe geçmiyelim, sonra erişemeyiz. Bizler aciz insan, karşımızdakiler dev desek bile, son yenenin insan olduğunu bilerek aklımızı kullanalım ve ona göre çalışalım.

Çalışalım... Kemiklerimiz çürüse de «OŞHAMAHO» da sesimiz yeniden duyulana değin.

Bütün yüreğimizle üzerinde titredigimiz, titiz davrandığımız milli birliğimizin, milli varlığımızın sarsılmaması, aradaki bağlılık ve bağlantıların, sevgi ve eşi bulunmaz geleneklerimizin çözülmesi açık bir deyimle birbirimizle sarmaş dolaş olmamız kardeşçe yaşamamızdır. Türkiye'de bugün Demokrasi vardır. Birkaç kişi ile bir Dernek kurulabilir. Çeşitli amaçlar, fikirler, istekler ile yüzlerce dernek kurulmuş, cins tavuklar, kanaryalar cemiyetinden tutunuz da avcılar, balıkçılar, ormanlılar, futbolcular, cudocular, tenisçiler, hammallar, kahveciler, ekmeççiler daha aklımıza ne gelirse hepsi birer dernek kurmuşlar. Daha da kuracaklar elbet. Solcular da amaçlarına ula—mak için bir çok derneklerin kurulmasında faaliyetlerini eksik etmemişler hattâ bazılarının aralarına katılmışlar hattâ kurucusu olmuşlar ya da perde arkasından onları desteklemişler, anlaşi için de çalışmışlar, elele verip çabalayıp dunmuşlardır. Biri birinin yardımcı olmuşlar, birinin grevi ötekinin işine yaramış, birinin işgali ötekinin ekmeğine yağ sürmüş ve onlar haklıdır diye basmışlar yaygarayı. Hergün bir yürüyüş, bir bayrak yakmak, arkasından istiklâl marşı. Belli ki mürettep ve göz boyacılık ile memlekette tedhiş havası yaratmak, halkı bölmek ve böldürmek.

Kökü dışarda bu kıskırtmalar, tahrikler, ayrımcı görüşler, yıkıcı düşünceler milleti bölmekten, parçalamaktan hoşlanan, fakat hemşeri geçinen aldatıcı bazı solcular — bereket versin sayıları az — bu havalara, bu davranışlara ayak uydurmak ferâsetini, açıkgozlülüğünü göstermek istemişler, câzip çekici bir de ad bulalım diye milletin kollarından birinin adını bir kalkan, bir amblem yapıp hemen bir de dernek kurmuşlar ve bazı hemşerilerimizde buna bilmeyerek katılmışlardır.

Gerekli yerlerden dağıtılan bir talimnamenin ikinci maddesi «Memleket ve halkınızı mümkün olduğu kadar sınıflara ve zümrelere böleceksiniz» gerekince milleti parçalamak için gayrete koşan kişilerin milliyet şuurunu, vatanseverliğini okuyucuların önüne sermek borcumuzdur. Bu gayretlerin art düşünceli, yada bilgileri az, kültürleri zayıf fakat temiz ve saf kişileri de aralarına alıp kandırmak, olmadık lâflar etmek hepimiz için üzüntü kaynağı...

Evet Türkiye'de demokrasi vardır. Herkes istediğini yapar diyeceksiniz. Fakat unutmamalıdır ki her şeyin üstünde akıl, mantık dedikleri bir faktör ve azınlık menfaat karşısında çoğunluğun üstünlüğü de önemli bir konu ve bir varlık.

1903 yılında, bundan altmış küsur yıl önce Osmanlı devletinde meşrutiyet ilân edilmiş Çerkesler de «Çerkes teavun cemiyeti Çerkes yardımlaşma derneği» adı altında bir dernek kurmuşlardı. Bu derneğin amacı: Çerkesler arasında yardımlaşma, tarih, ikültür, dil amaçlarında çalışma ve tanışmadır.

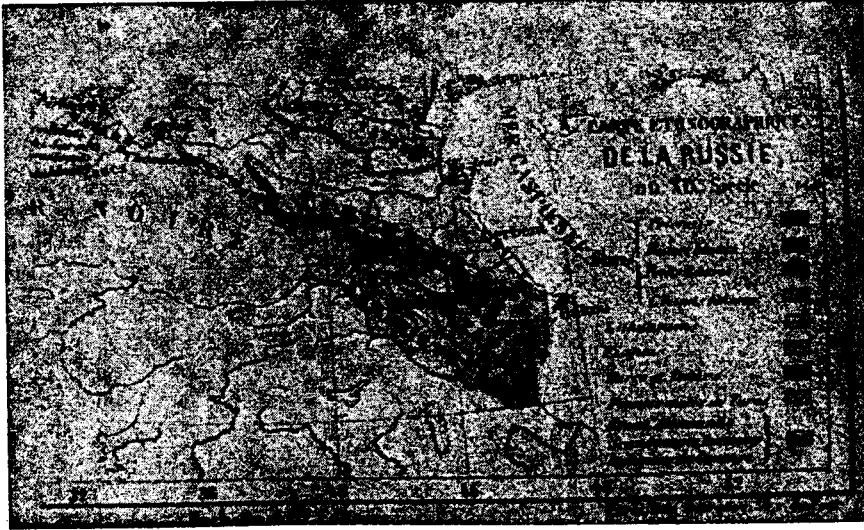
1912 yılında Üniversitede öğrenci bulunduğum sınırlarda üye olduğum bu Dernekte kimler yoktu? Müşir mareşal Fuat Tkhuga paşa (ünlü deli Fuat paşa-Ubukh), Dr. İsa Ruhi paşa (Lezgi), Kurmay binbaşı Mei Cunutka İzzet (Tarihçi merhum general Yusuf İzzet paşa - Şapsığ), Tarihçi ve yazar Mehmet Fetgeray Şönu (Abkhaz - Abaza), Profesör Aziz Meker (Kabardey), Beyşehirli Süleyman bey (Çeçen), Vâli Bekir Sami Kundukh (Oset), Mizancı ve yazar Murat bey (Lezgi), Ahmet Cavit Paşa (Ubukh), Müşir (Mareşal) Zeki Berzek paşa (Ubukh), Yüzbaşı İsmail Berkuk (Tarihçi merhum İsmail Berkuk paşa) Kabardey), Lutfullah Şaş (Türk sefiri iken Cidde de vefat eden (Şapsığ) Şair Şemi Time (Şapsığ), Öğretmen Mustafa

Bütba (Abhaz-Abaza), Veteriner Profesör İlyas Bragon (Kabardey) ve daha bir çok ünlü kişiler ve yüzlerce Üniversite öğrencisi. Çeşitli dallardan ya da hangi daldan olduklarını bilmediğimiz bütün bu duygulu, kültürlü kişiler bir amaç etrafında birleşmişlerdi. Bugün hayatta olmayan bir kısmını rahmetle anar emânet ettikleri güzel yol ve hâtıralar karşısında saygıyla eğiliriz.

Bu asil ve aziz toplumun, bu üstün kültürlü kişilerin düşüncü ve kavrayışı karşısında ben Abazayım, ben Kabardayım, ben Çeçenim, ben Şapsığım ve saire gibi ayrılık yaratmak yürek acısı. Düşmanların yapamadıklarını bilerek ya da bilmeyerek bizler yaparız. Hiç lüzumu olmadığı halde ben şuyum, buyum gibi bencillik, gururla konuşmak karşısındakini düşürmeye çalışmak çok çirkin, af edilmez bir suçtur, bir eski çağ düşüncesidir. Terbiye adabına da aykırıdır. Oysa ki Çerkesler gelenekleri ile dünyaca ün salmış bir millettir. Buna rağmen bu

câhilce davranış çok çirkindir. Her milletin, her dalın, her ailenin hattâ her ferdin, kişinin bir özelliği olabilir. Temcît pilâvı gibî bunlar öne sürülmez. Hattâ bazan tartışılmaya değer durumda çıkabilir konuşmalarda ve sonu da tatsızlığa gider. Çerkeslerde herkes eşittir, kardeşdir ve asildir. Kimsenin diğerinden üstün kan ve dal özelliği yoktur. Olamaz da...

Unutmamalıdır ki yirm bin, yüz bin kişi ile ne bir millet olabilir, ne de bir hükümet kurulabilir. Beş parmak bir efdir, öyle birleşmiş parmaklar bir el görevini yapabilir. Azlık bir aşiret bir koldan yukarı çıkamaz. Bugünkü millî varlıklar, kurulan hükümetler ancak nüfusa dayanmaktadır. Hattâ en başta gelen bir konudur. Bir kaç milyon nüfusa sahip Sırbistan yalnız yaşamıyacağını anlayınca Hırvatlar, Romenler, Makedonyahılar, Arnavutlar, Boşnaklarla işbirliği yaparak altı federe cumhuriyet ve iki muhtar

On dokuzuncu asırda (RUSYA ETHNORAPHIQUE HARİTASI) ında ÇERKESLER Hachette Cic Editeure. Paris, Imp. Dufrenoy, 34, r, De Feur.

ATEŞİ GETİREN

Qermoque Hamid den

Çeviren: Mehmet Emin ARSLAN

kalmaz. Böylece, bir grup yaşlı adam, Tube'ye varır. Orada da aradıklarını bulamayınca, yüksek bir yamacın dibine konaklarlar, «burada geceliyelim» diyerek.

Sabaha karşı birinin kendilerine seslendiğini sanarak uyanırlar. Gözlerini açtıklarında görürler: aradıkları adam elleri kolları bağlanmış olarak dağa vurulmuş, iki koca kartal başucunda, abanmış kalbini oyuyorlar.

— Sen misin o, Hemriy? diye sorar.

— Sen misin o, Hemriy? diye sorar arayıcı. — Kimin gazabına uğradın böyle?

— Benim, der kayaya çakılı olan adam da. — Gazabına uğradığım tanrıdır. «Ateşimi çaldın» diyerek bu azabı yükledi bana. Ebediyen kalacağım ben bu kayanın başında, bağlı olarak. Bu iki kartal da başucumdan ayrılmıyacaklar: gece yerine gelen kalbimi gündüzün oyacaklar.

— Biz tanrıya yalvarız senin için, Hemriy. Herkesi getirip, gece gündüz senin için yalvarırız tanrıya...

Halk Hemriy için onun bağlandığı dağın başına toplandı, yüzlerini toprağa dayayıp dua etti. Çok yalvardılar insanlar, ama Hemriy'in bağlandığı zincirler kopmadı. Kendisi de, ıri gözyaşları akıtarak, bakıyordu insanlara... Şimdi onun göz yaşları bir büyük pınar olarak o dağdan akıyorlar ...

Çok zaman geçti aradan, çok yıldızlar kaydılar, çok, büyük akarsular akıptılar. Ormanda yaşarlardı o sıra insanlar. Koşucuydular bunların hepsi de: dağ keçilerini kovalayıp baldırdandan yakalarlardı.

Hemriy adında biri, içlerinden çıkıp ev yapmıştı o sıra, bir grup keçiyi de yakalayıp boynuzlarından çeke çeke evcilleştirmişti.

Tümü de korkarlardı o adamdan. Korkular da, bir grup çevresine yerleşmiş, bir köy doğmuştu bundan. O sıralar insanlarda ateş yoktu, yıldırım çarpıp bir ağacın tuttuğunu görseler, öderi kopardı...

Günün birinde hava bulandı, gök gürültüleriyle karışık büyük bir yağmur boşandı, düşen bir yıldırım köyün surlerini dağıttı. Surleri dağda ararlarken, Hemriy, yıldırım çarpmış bir ağacın yandığını gördü. Hemriy korkmadı: kıvılcıkları dökülen bir meş'ale alarak köye döndü, evin ortasına oturup bir ateş yaktı.

—Gün ağarıp insanlar kalktıklarında —Hemriy'in evi yerinde yoktu: bir kül yığınıydı ondan artakalan. Aramağa çıkarlar bulamazlar. Bulamayınca da, «uyuklanmış, ateşe düşerek yanmıştır», diyerek dönerler. Dönerler ama, kalpleri rahat etmediğinden, arayıcılar çıkarırlar.

Hemriy'i aramaya çıkanlar çok yerler gezler, uğramadıkları köşe-bucak

eyalet birleşimi ile bir (Cumhuriyet) bir tek hükümet kurmuşlardır. Bunların hiç birinin aynı kandan olmadığını ve ayrı ayrı birer millet bulduklarını pek iyi biliriz. Kaldı ki Çerkesler aynı kan taşırırlar, binlerce yıl kardeşçe yaşamışlar, aynı ülkenin mukadderatını savunmuşlar ve birbirleriyle karışmışlardır. Öyle aileler var ki dedenin annesi kabardey, oğlunun hanımının babası şapsığ, annesinin Abzekh, o şapsığ babanın annesi de Bje-

duğdur. Sorarım okuyuculara bundan doğacak çocuk hangi koldan?

Solcuların, bölücülerin ve çıkarıcıların milletçe hoş karşılanmıyan, tiksinti veren fena gidişlerini yeni öğrenen bir çok hemşerilerde dahil bu işe son verilmesini, kardeşlik, beraberlik içinde yaşamının hepimiz için doyulmaz bir sevgi yaratacağını hatırlatır, durumu açıkladığımdan dolayı beni mazur görmelerinizi rica ederim.

TEVNE HAÇİM ve TATLICANI VERSELER

Hazırlayan : Ni-Dum Guvetizhque

TEVNE HAÇİM

Tevne Haçım (doğ. 1912, Nalşık, Be-riçqoy köyü), özellikle hikâye alanında tanınmış bir Adige yazarıdır. Önemli hikâyeleri «Aslan» ve «Liyatso'nun Evlenmesi»dir (1941). Ayrıca «Yeni Akın» (1949), «Altın Sabah» (1950) adlı eserleri, «Pacve Beçmirze» (1947), «Şogentsuk Ali» (1950) adlı araştırmaları, ve «Sınav» adlı bir piyesi (1942) de vardır.

Tevne, hikâyelerinde daha çok, Adige halkının ekonomik ve kültürel alanlarda gösterdiği gelişmeleri periyodik bir sıralamaya göre konu olarak seçmektedir. Tevne'nin ayrıca «Adige edebiyatı, güzel sanatları, sözlü halk edebiyatında yaratıcılık» konulu bir çok yazıları türlü dergi ve eserlerde yayınlanmıştır. «Adige (qeberdey) Edebiyatı ve

Yazarları» (1955) adlı iki ciltlik eseri çok değerli bir araştırma ürünüdür.

Tevne, ayrıca, Puşkin'in «Kaptan Kızı», Gogol'un «Evlenne» adlı eserleriyle Krilov'un bazı masallarını, Gorki'nin bazı hikâyelerini, Fadavey'in «Genç Muhafız Kitası» adlı romanını Adigeceye kazandırmıştır.

«Psem Yı Efv quyatıme» (Tatlı Canı Verseler) romanıyla yeni bir ün kazanan Tevne, 1967 de «Şedjemique Tlepqer» (Şecemiko Soy) adlı büyük romanını yayınlamıştır.

Burada değerli yazarın «Tatlı Canı Verseler» adlı romanından bir parçayı okuyucularımıza sunuyoruz.

TATLI CANI VERSELER

Gün geçtikçe havalar düzeliyor, bahar bütün güzelliğiyle ortaya çıkıyordu. Bulutsuz gökyüzü maviliği ilkbaharın yeşilliğiyle karışıyordu. Kuşlar ağaçlarda cıvıldaşırken, kırlangıçlar da pencerenin üstüne yuva kuruyorlardı.

Pencerenin yanındaki masaya oturup, doğanın tüm güzelliğini doya doya seyrediyordum. Ders çalışmayı bırakmıştım. Öntümdeki matematik kitabına bir türlü bakamıyordum. Halbuki derslerimi hazırlayıp Cırandıko'nun yanına gitmem gerekiyordu. Gündüzleri okulda, geceleri de Cırandıko'nun yanında çalışmalıydım. Geri kalan derslerimi yetiştirmem için gece gündüz çalışmam gerekiyordu.

Kendi kendime mücadele ediyordum. Pencerenin üstündeki duvar deliğine yuva kurmaya çalışan kırlangıçlara bakarak «Bunlar kilometrelerce yol aşarak geldiler. Şimdi de durup dinlenmeden yuva kurmak için didiniyorlar. Benim de son derece hızlı çalışmam gerekiyor.» Yanımdaki defteri önüme çektim; elime kalemimi alıp çalışmaya başladım.

Biriki problem çözüp kitaptakilerle karşılaştırdım. Hiç biri kitaptaki çözüm şeklinde uymuyor. Duvar saatinin tik-tak sesleri bütün dikkatimi dağıtmış, asabımı da son derece bozmuştu. Kitapları-

mı, defterlerimi masaya bırakıp odadan ayrıldım.

★

Kale direklerinin ortasına beni bekçi koydular. Anladım ki, takımımızın kalecisi benim. Gelen topları bütün gücümle yakalamağa çalıştım. Ne yazık ki, bir çoğu golle sonuçlandı. Bütün arkadaşlarım haklı olarak bana darıldılar. Onların yenilmesine yardımcı olmuştum. Ardından arkadaşlarla birlikte ormana gittik.

Burada bahar daha güzeldi. Yemyeşil yaprakların arasında beyaz sarı, kırmızı, renk renk çiçekler nefes kokular yayıyorlardı. Sanki beni büyülemişti bu hava. Bu zamana kadar hiç mi bahar görmemiştim, yoksa baharın böylesini mi görmemiştim?

Ormanın içinde ilerliyorduk. Bir ara çok güzel kır çiçeklerinin olduğu bir yere geldik. Arkadaşlarıma «Biraz çiçek toplayalım mı?» dediğimde «Kız mısın sen, ne yapacaksın? Kızlar toplar çiçekleri. Çok daha iyi olur bu çayırda biraz güreşsek» dediler.

Güreşe hazırladığımız anda bir kır güvercininin çığlıkları atarak biraz ilcimizde bulunan bir çalının çevresinde fir fir döndüğünü gördük. Hepimiz oraya koştuk. Orta büyüklükte bir yılanın güvercinin yuvasına doğru tırmanmakta olduğunu gördük. Tehlikeden habersiz yavrular ses çıkarmazlarken anne güvercin feryat ediyordu.

Yılanı öldürüp bir aileyi kurtardık. Anlamadığımız bir dilden sonsuz teşekkürler eden ana güvercinine el sallayarak ayrıldık oradan.

Kendi kendime söyleniyordum «Ahmet, arkadaş ta bulur, geri kalmış dersleri de yetiştirirsin, yolcu yolda kalmaz.»

O akşam eve gittiğimde annem Dise sordu :

— Cırandıko'nun yanında mıydın? Birden kendimi toparlamadım, biraz düşündükten sonra «evet» dedim.

Annem lambayı yakmış, yemeğimi hazırlamıştı. Tam yemeğe oturmak üzere

Yazan: YAFEVNE Abdul (*)

Türkçesi: N. KARBERÇ

Atalarımızın dağlarına döndüm.

Terç ırmağı diyor bana:

«Hoş geldin!»

Kardan şapkalarını çıkararak dağlar,

Selâm veriyorlar bana.

Sevinç gözyaşlarını tutamıyarak bakıyor bana OŞHAMAHO:

«Uğurlu günler getirdin bize!

Yiğit yavrum,

Her gün

Çalışarak

Mutluca yaşa.

Doğduğu dağları unutmıyan —

Mutluca yaşar bin yıl çalışsa da!..

Şimdi oturuyorsun kucağıma,

Sayayım seni, say beni».

Sevinç gözyaşlarım boşanıyor,

Yanıtlıyorum onu:

«Halkımızın başı!

Çalışırım,

Sana yararsız dedirtmemek için.

Yurdum ,her şeyi yaparım senin için,

En önde yiğitlerinle yarışırım,

Yeni türküler söylerim senin için,

Sevinci de

Tasayı da

Paylaşırım seninle!»

(*) Yafevne Abdul, Ürdün'den Çerkesya'ya göçetmiş genç Adıge şair

reydim ki, Cırandıko çıka geldi.

— Ahmet, ne oldu? Niye gelmiyor-
sun, yavrum?Bu sözleri duyan annem yalan söy-
lediğimi anhyarak kanapenin bir ucuna
üzüntüyle çöktü.Cırandıko : «Bu ihmalliğine ben se-
bep oldum.Kendi kendime «Hay Cırandıko, su-
çu ben işliyeyim, sen üzerine al. Bana
iki tokat atsaydın, ya da bir kaç sözümle
beni azarlasaydım daha iyi olurdu doğ-
rusu».— Yok senin için demiyorum, ken-
dim için dedim.Bunun üzerine Cırandıko bize iyi ge-
celer dileyerek gitti.Gündüzleri öğleye kadar okulda, öğ-
leden sonra üç-dört saat sınavlar için
hazırlanıyor, akşamları da Cırandıko'nun
yanına çalışmaya gidiyordum. Kısacası
haftanın bütün günleri öğleden sonraları
üç-dört saatimi çalışmak alıyordu.İmtihanlar yaklaşıyordu. Adıgece-
den korkmuyordum. Aynı şekilde cebiri,

Bir Suçlu Aranıyor

— I —

Milliyet Gazetesinin bir röportaj ya-
zarı var, Türkiye'nin sayılı yazarların-
dan. Dünyanın çeşitli bölgelerini gezmiş,
yüzlerce dizi yazı yazmış, hatta geçen
yıl-aklımda kaldığına göre, — bir de ödül
kazanmış, kültürlü biri. Kendisiyle bir
toplulukta karşılaşmış, ama konuşma-
mıştık. Bende iyi bir izlenim bırakmıştı.Sayın yazarın «Milliyet'te bir seri
röportaj yazısı yayınlanmıştı : «EL FE-
TİH'te Türk Gerillaları». Yazar 7 Mayıs
1970 tarihli yazısında Çerkesler hakkın-
da şöyle diyor : «Salt'ta bir süre kal-
dıktan sonra oradan ayrılırken civar köy-
lerde Çerkez Türklerine rastladık... Yüz
yıl önce Aydın'dan ve Rus savaşıdan
sonra Azerbaycan'dan gelmiş yerleşmiş-
lerdi buraya! 15.000 kadar Çerkez Türkü
ne dillerini bozmuşlar, ne de örf ve
adetlerini kaybetmişlerdi... Pek enderdi
dışarıya kız vermeleri... Verdikleri za-
man da mutlaka iyi bir aile olurdu. Me-
sela ben oradayken Kral Hüseyin'in kız
kardeşi evlendi bir Çerkez yüzbaşısı
ile...»Bizim bildiğimize göre Ürdün'deki
Çerkes sayısı 30-35 bindir. Üstelik Çer-
kesler Azerbaycan'dan dekil, Kuzey Kaf-
kasya'dan gelmişlerdir.
Azerbaycan neresi, Kuzey Kafkasya ne-
resi!..Yazar bu arada çok güzel bir nokta-
ya da değiniyor: dillerini, örf ve adet-
lerini koruyor, çok iyi aileler dışında
kimseye ne kız veriyor, ne de alıyorlar-
mış Ürdün'deki kardeşlerimiz.**BUNU BİZ ZATEN BİLİYORDUK,
ÇÜNKÜ ÜRDÜN'DEKİ ÇERKES KAR-**verebileceğimden de kuşku yoktu. Yal-
nız Rusça korkutuyordu beni.İmtihana girdik. Sınıfta ne bir ses,
ne de bir nefes var. Kalp atışları dı-
şında bir şey yok. Hepimiz kapiya ba-
kıyoruz. Biraz sonra Cırandıko güler
yüze içri girdi. «Bu gün okulu bitiriyor-
ruz, hepimizin başarılı olmanızı dilerim.
Hiç acele etmeden soruları cevaplandı-

Yazan : İzzet Aydemir

**DEŞLERİMİZİN DURUMU TIPA-TIP
UYUYOR BİZ TÜRKİYE'DEKİLERİNE.**

— II —

Bir yazı da 5 Mayıs 1970 tarihli Gü-
naydın Gazetesinden. Bir resim var :
bir Çerkes kızımız milli elbiseler içeri-
sinde milli oyunlarımızı oynuyor, bir gen-
cimiz de ona eşlik ediyor. Çevrelerinde
bir sürü insan kendilerini seyrediyorlar.Yaz mevsiminin gelmesiyle Çerkes
köylerinde Çerkes düğünleri başlamış;
İstanbul ve Ankara'da bunalan halkımız
Çerkez köylerine koşmuş, Çerkez oyun-
larını zevkle seyre başlamışlar!..Dairemizde çalışan bir hemşehrim
gazeteyi getirip bana gösterdi ve kıvanç-
la , «Gördün mü, bak bizim oyunları
basmışlar gazeteye?» dedi. Resmî gös-
terirken sevinçle gülümsüyordu!

— III —

Son yazı yine 5-6 Mayıs tarihli Mil-
liyet'ten. Kemal Tahir'in tefrika edilen
«Büyük Mal» adlı romanında geçiyor şu
cümleler :— Ya şu Çerkes itlerine... Bildiğin
at hırsızlarına... Hele şu kız çerçisi (tüc-
carı) rezillere ne demeli?— Aman Semerli Zeynep... Bilmedi-
ğin bir mesele mi? Çerkez dediğinin di-
ni imanı para.— Çerkes müslüman diyenin ben
dininden şüphe ederim.Evet, sayın okuyucularımız, bu yazı-
ları şüphesiz sizlerden de görenler, oku-
yanlar olmuştur. Görmiyenler, okumı-
yanlar okusunlar; okusunlar ve sonra
iki dakika düşününler : Suçlu kim? Bun-
ları yazarlar mı?

rın.»

Soru : Faşistleri (Almanları) nasıl
durdurduk? Herkes yazmaya başladı.İmtihandan dört gün sonra annem-
le birlikte okula gittik. Navruzoko Ah-
met Rusçadan üç, cebirden dört, Adıge-
ceden de beş alarak yedinci sınıfa geç-
miştir» diyerek Cırandıko müjdeyi ver-
di.

TUZAK

Biraz önceki neşeli halinden eser kalmamış, birden bire mahzunlaşmıştı. Gözlerinden keder dökülüyordu. Bir süre böylece kaldı. Sonra kaşlarını çatıp kelimelerin üstüne basa basa, lânet edercesine «kadın sımşarları» diye söylendi. Bu iki kelimenin, onda eski ve acı bir anıyı canlandırdığı besbelliydi.

— Sözü gelmişken atlatayım da, ibret alın evlâtlarım, — diyerek anlatmaya başladı ihtiyar Luman :

— Sıcak bir yaz güntiydi. Karnyonla K... dan ayrılmak üzereydik. Nasıl oldu bilmem, bir ara bir köye uğramak zorunda kaldık. İşimizi bitirip yavaş yavaş ana yola doğru yol alırken kulağıma gelen bir sesle ürperdim. Sesin geldiği tarafa baktım. Bir kadın bir ağacın gölgesinde oturmuş, hem ağlıyor, hem de yanık sesi ile bir Adıge gibze (türkü) si söylüyordu. Derhal arabayı durdurup kadına doğru yürüdüm. Geldiğimi gören kadın saygıyla ayağa kalkmıştı. Onda kuzunda ya vardı ya yoktu... Ağlamış... Ağlamış... Beni görünce başörtüsünün ucuyla gözyaşlarını sildi. Bu kavurucu sıcak altında koyunlarını otlatıyordu. Yüzü ve elleri güneşten kavrulmuştu. Çerkesçe :

— Kızım, nedir derdin, niye ağlıyorsun? — diye sordum. Daha sözümü bitiremeden, sevinçle «Seni bana tanı gönderdi» diye haykırarak boynuma sarıldı. Başını önüne eğmiş hıçkıra hıçkıra ağlıyor, bir yandan da :

— Kurtar beni, kurtar beni buradan... Yaradanın aşkına olsun kurtar beni buradan, — diyerek yalvarıyordu. Şaşırıp kaldım... Gözlerim dolu dolu oldu. Heyecanımdan ttriyor, karşımdakini teselli edecek söz bulamıyordum. Bir kelime söyleyecek cesaret bulamıyordum. Güçlülük kendimi yatıştırabilirdim, göz yaşlarımı güçlülükle tutabildim. Yavaşça saçlarını okşayarak :

— Ağlama kızım, ağlama... Ağlayıp

ta şu ihtiyar amcanı üzme! — diyebilirdim. Biraz sonra sakinleşti, ama yine derin derin iç geçiriyordu. Dolu dolu boşalan göz yaşlarını silerken sordum :

— Memleketin neresi kızım?

— D... dedi.

Her şeyi anlamıştım, ama yine de sormadan edemedim.

— Buraya nasıl düştün? Hangi vicedansız ana-baba kıymış sana. — dedim. İçini çeke çeke anlatmaya başladı :

— Daha onaltı yaşında bile değildim. Bir gün evimizin önüne bir taksi geldi. İçinden dört-beş kişi çıktı. İçlerinde babamla kadın sımşarlığı yapan Kör Yusuf denen adam da vardı. Biraz sonra acı gerçeği öğrendim : Beni bir eşya, bir mal gibi K... nın bir köyüne satıyorlardı. Beni alacak olan adam da oradaydı : Yirmi-yirmibeş yaşlarında, temiz giyimli, yakışıklı bir gençti. Zenginmiş, arabası da varmış, rahat edecekmışim...

Oysa benim gözüm bir şeyi görmüyordu. (Utanarak gözlerini yere indirdi). Komsu köyden bir Çerkes delikanlısına sözlüyüydüm. Birbirimizi çok beğeniyorduk. Başlık parasını bulur bulmaz da evlenecektik. Ama kismet değilmiş... Kaderde buraya gelmek, her gün göz yaşı dökmek varmış...

Gençlik hayallerimi yıkan, beni bu durumlara düşüren o Kör Yusuf'un Allah belâsını versin. Aşağılık, iğrenç adam, kurban olarak fakir aile kızlarını seçer, bin-bir hile ile ana-babalarını kandırır, paraya boğar ve zavallıları zenginelere satardı. Adı herif nice benim gibi genç kızın dünyasını yıktı, nicelerinin hayatını alt üst etti... O genç delikanlıya satılmıştım, ama ne gezer... İfırkuncu gerçeği buraya geldiğim zaman öğrendim...» Bu sırada konuşmamız ezan sesiyle kesilmişti, öğle olmuştu. Farkında olmadan zaman ne de çabuk geçiyordu. Genç kadın şoförtümle beni evine davet

etmişti... Beraberce gittik. Tozlu, çıplak bir avlu, toz-duman içinde yuvarlanan iki yavrucak ve kümesimsi bir kulübe... Bunları görünce zavallı kadıncağızın yaşıantısı bir daha gözümde canlandı, içim acıyla burkuldu. Bizi buraya getiren, bunları gösteren feleğe kahrettim.

Böylesine dalgın dalgın düşünürken, kadıncağız eliyle bana bir yeri işaret etti. Baktım. Eşek sırtında elli yaşlarında bir adam geliyor bize doğru.

— Kim bu adam, — diye sordum.

Nefretle yüzünü buruşturarak :

— Kocam, — dedi. Ve ilâve etti :

Topaldır.

Bir kaç ay önce, o talihsiz kız D... de görmüştüm. Ana-babasıyla birlikte bir dükkândan bir şeyler alıyorlardı. İyi bir iş yapmanın mutluluğu içinde, görme-

mezliğe getirerek yanlarından geçtim. Beş-on adım ilerlemiştim ki :

— Kurtarıcıım, diye haykırarak gelip boynuma sarılmıştı. Gözlerinden mutluluğa kavuşmanın sevinç göz yaşları dökülüyordu...

Luman amca hikâyesini bitirmişti. «Evlâtlarım, anlattığım bu hikâyeyi ve şu gözlerimi hiç bir zaman unutmayın» dedi ve ilâve etti :

— Bihassa siz gençler, kızlarımızın felâketine yolaçan bu gibi durumlara son vermek için olanca gücünüzle mücadele etmelisiniz. Bunu hiç unutmayınız.

Başlarımızı eğdik ve hep bir ağızdan: «Mücadele etmeliyiz ve edeceğiz de...» dedik.

TUZAKI...

ŞİİR

Yazan : NAÇKO Ömer
(Mermerli Camii İmami, ANTALYA)

A N A

Yasını anlıyorum ANA...
Terkedilmişliğin, unutulmuşluğun
dağladı yüce kalbini.

Asırların kahpece oyununa...
Bu yüzden ayırız birbirimizden
yana, yana.

Hatırlıyormusun bir zamanlar ana
Dualar ederek uğurlamıştın :
— Tez dönün yavrularım, acı vermeğin bana...

OŞHAMAFENİN sıcaklığını duya, duya
kılıç belde, ağıt dilde

Yol alıyorduk, hüznünlü adımlarla, bilinmeyen beldeye,
Kaç kardeşimiz can vermişti şimdi bilemem kucaklarda,
hıçkırıklar arasında

Ve yeni bir uğursuzlukla
can evinden vurdu yavrularını ana:
Öyle korkunç bir faciaydiki

nasil anlatayım sana.
Ayrılınca haykırdım anam :

— Nerde anam, ah anam!
Tiz, uğursuz bir ses fisıldadı kulağıma :

— Bizdensiniz ,artık boşuna ağlama.
Sonra ruhsuz, hasta bir halde yeniden doğuyorduk
herbirimiz ayrı, ayrı ülkelerde

Almanya'da Tuğuj, Ürdünde Hatkuj, Suriyede Tıfij,
Amerikada Merzan, bense bir hiç Türkiyede;

Bu ne korkunç işkence, ne acıklı tabloydu,
Bağışlanmaz bir günah mı işlemiştik yoksa
Adem ile Havva, dan sonra.
Bükadar büyükmüydü günahımız yarab?
Şimdi yadellerdeyim

Yoksunum senin himayenden,
Şefkatinden, sıcaklığından uzak
bitkin ve harap.

Bitiriyor bu özlem gelmeliğim sana
Kucağımı aç da et bana dua
ve bekle ana

Bir yol bulmuş gibiyim, kulak ver bana
Evladından bir salık var sana
bağışla beni ne olur ana,

Yeter artık, cömertçe harcadığın şefkatin,
göz yaşın,

Bir an hırçınlığın tutsun da
acı bildirini dağıt artık dünyaya

De ki :

— İşte kucağım, gelmek istemeğin olursa bana
Helâl etmem ak sütümü sonra ona!

Dökülsün evlatların yoluna öbek, öbek
onbinlere, yüzbinlere varıncaya dek
Özlemlerini dindirsinler kana, kana...

Gerçekten yaparmısın bunu ana
Haydi ana...

Durmasana...

Ah... Ana...

ANA...

MEZUNİYET GECESİ

İstanbul Üniversitesinden bu yıl çıkacak Çerkes gençlerine İstanbul Kafkas Kültür derneği tarafından her yıl yapılması müted (Mezuniyet gecesi) 14 : Haziran/1970.Pazar günü akşamı Beyoğlu Tepebaşı Kazablanka gazinosunda kalabalık bir topluluk içinde yapılmış, gece yarısından sonralara kadar devam eden bu gece de Milli oyunlar, danslar yapılmış, çıkacak gençlere dernekçe hediyeler verilmiş güzel bir gençlik gecesi yaşanmıştır.

Yeni hayata atılacak gençleri tebrik eder başarılar dileriz.

ARKADAŞ

Dilim tutulup konuşamayacak olsam da,
Yapamam anlatamadan bunu,
Çok ya da az yaşasam da,
Söktüp çıkaramam bu kalbimdekini.
Büyük savaşı bitirip,
Zaferi kazanan bütün halklar
Şenlikler içinde
Kutluyorlardı bu büyük sevinci.
Bense içi ateşlerle dolu
Sevinçten dudakları kapanmıyan.
Herkesi bağrına basan,
Kimseyi yüzüstü bırakmıyan biriydim.
İşte böyle bir sırada caddeye çıktığımda,
Cancıger bir arkadaşımı gördüm,
Uzak savaş boyundan dönen,
Gömleği yiğitlik nişanlarıyla dolu olan.
Kucaklamak için yanına koştum,
Gömleğinin içi boş kolları elime geçti,
İki kolu da kalmamıştı ama gültüyordu o,
Benimse, kalbime saplanıvermişti sanki, uzattığım kollarım.
Üzüntümü anladı çocuk,
Unutamam şu sözleri söylediğini:
— Barış için ,mutlu günler için ödenenlerden
Bir parçacığı da bu alt tarafı, —
Selâmlamak için ararım seni hep,
Senin gibi ben de kolsuz kaldıysam da ,yiğit delikanlı,
Kötü savaşın acılarından tiksinererek,
Kahramanın artakalan sağlam kalbini kucaklamak için.

D Ü Z E L T M E

Son Kafkasya dergisinin (sayı 26. mart : nisan, mayıs 1970 18 inci satırında sol tarafta Ömer Rifki Çeçuk'un altına yazılması gereken (Veteriner hekim) cümlesi yanlışlıkla ve veterinerlikle ilgisi bulunmayan Dr. Vasfi Güsar'ın üstüne yazılmıştır. Baskı hatası olarak düzeltilmesini okuyuculardan dileriz.

GÜRCÜ ATA SÖZLERİ

(Geçen Sayıdan Devam) -2-
Yokuşun inişide vardır.
Amiran'ın aklından türkü geçer, etrafa, Sizde söyleyin der.
Parlayan kılıcı tuz, ekmek mağlup etti.
İyiliğin dili yoktur, ama konuşur.
Şans işler adam öğretür.
Bulanık suda balık avlamak kolaydır.
Kalkanla kalk, oturanla otur.
Toprak bile emaneti saklamayı bilir.
Dert adamı öldürmez.
Ya eşek olacağım ya eşeğin sahibi.
Haberci bizden haber sorar.
Eğrelden şarap olmaz.
Bir yerin açık değilse, birşeyin yok demektir.
Lâf işten uzun olmamalı.
Varsın olmasın yakınun, yakınından sakın.
Avcının evi olmaz.
Kıskanç insan olmaz.
Muhtaz da olmadım, zengin de olmadım, eski ekmekle eski şarapla yeni yılı buldun!
Bildürün ağaca konmaz.
Ondurmazın kendisi de olmaz.
Yalan sabaha çıkmamış.
Neyle yıkasan kargayı ağartamazsın.
Yiğit namerdin kılıcından korkmaz.
Düşmansız adamla, yenilgin adam makbul değildir.
Erkeğinin methini yapan kadın yük'e basmıyan öktüz kadar değersizdir.
İstemem diyen dokuz ekmek yemiş.
İstemem, cebime koy demişler.
Kürekle yaba, emekler heba.
Gürlediği kadar yağmaz.
Arsian yaylasında gelin oynar yorunur, ne yer'i memnun edebilir ne göğü.
Ne iyi gein olabildim nede iyi erkeğe düştüm,
Etmek yasaksa söylemekte mi yasak?

(Devamı var)

Ş İ İ R

Yazan : Meşbacve İshaq

Türkçesi : Be-Ra-Ba

SELÂM ALEYKÜM!

Sevinç gözyaşları çiy gibi süzülerek,
Dökülüyor yanaklara, dökülüyor yanaklara...
Ata yurduyken, bi-yol, tümü bizim olan topraklar
Selâm aleyküm, selâm aleyküm.
Selâ maleyküm, gizli mezarlar,
Uçurumlarda yankılanan sesim.
Selâm aleyküm, ergimez karlar,
Yankılanan sesimin çağrışmaları...
Size geldim, bembeyaz dağlar
Yabancı mıyım, yoksa sizden miyim? Bilmiyorum ..
Selâm aleyküm, LEĞONAKA (*) kırları,
Biran olsun ayırmam sizi yaşantımdan.
Şimdiyedek çağlıyanlarınızın
Uğultusu kulaklarımdan çıkmazken,
Baş-ucunuzda uçuşan bulutlar,
Çıt dahi çıkarmazlar...
Genç çoban uzatsa bi-yol elini,
Değer parmakları bulutlara,
İçten yayılan tatlı sesi
Coşarak akışır göklerden.
Atalarımızın yaşadığı o kötü günlerde
Kaç defa yaşlara büründünüz?
Bağımsız yaşamaya duyduğunuz aşk uğruna
Kaç defa kalbinizi paraladınız...
Duyar mısınız şimdi Adıge sesini
Yamaçlarınızın dibinde sığırırken?
Ovalar da katılır o yüce isteğinize
Yükselen sesler izlendiğinizi doğrulamaz mı?..
Selâm aleyküm, bembeyaz dağlar,
Yabancı saymayın beni.
Selâm aleyküm, karlı dağlar,
Sizin gibi ben de bağımsızım şimdi.

(*) Leğonaka (Leğuneqe): Adıgey'de bir dağ Kırının adı Adıgece «Sevgililerin gömülü olduğu mezarlar» anlamını taşır.

Not: Mesbase İSHAK'ın kimliği için bak: KAFKASY AKültürel Dergi Sayı 21 :

ŞOCENTSUK ADEM ve SOFYAT'ın BAHARI

Hazırlayan : Be-Ra-Ba.

Ş. ADEM

Şocentsuk (Şodjentsvıku) Adem, (doğ. 1916, Kuşmızıquey köyü, Nalşık) tanınmış bir Adıge şairi, hikâyecisi ve çeviricisidir. Öğrenimini Nalşık'taki Kabarday-Balkar eğitim enstitüsünde tamamlıyarak, Adıge dili ve Adıge edebiyatı öğretmeni olarak köyüne döner. 1941 de silâh altına alınıp savaşa katılır, dönüşünde de Adıge edebiyatı ve eserleri (vuervuate) öğretmeni olarak Nalşık eğitim Enstitüsüne tayin edilir. 1951 de de yazarlar birliği sekreterliğine seçilir. Moskova'ya gidip öğrenimini ilerlettikten sonra «Oşamaho» (Elbrus) dergisinin yazı işleri müdürü olur.

Halen gretmenlikle birlikte bu işleri de yürütmektedir. Pütün bunların yanında hem edebi çalışmalarını sürdürmekte ve hem de yeni gençlerin şiir ve hikâye alanında yetişmelerine çalışmaktadır. Ayrıca yabancı yazarlardan Shakespeare, Novoy, Puşkin, Şevçenko, Mayakovski'nin bazı eserlerini de Adıgeceye kazandırmıştır.

Bunların dışında Şocentsuk, köy köy dolaşarak halk hikâyesi (taurıxh), masal (txıdez), eski türkü (uerudızh), halk şiiri (psınatle), atasözü (psatlezh), ve bilmece (quajeh; quedjen'quedjesx) ler de derlemiştir. Yelbedr Hasan ve

Soldan Sağa :
Ş. Adem Said Şahmuradoğlu, İzzet Aydemir, F. Balkar
T. Haçim Kafkasyada bir arada.

Şorten Askerbi ile birlikte «Adıghe (qerberdey) Ueredızhkemre Psatlezhkemre (Eski Adıghe Türküleri ile Atasözleri)» adlı eseri yayınlamıştır (1947). oŞcentsuk Adıghe Nart destanı üzerinde de çok çalışmıştır; örneğin, «Nart Aşernez» ile «Daxenağue»nun şiir (psinatı) lerini derlemiştir.

Şocentsuk, eski Adıghe kültürü ile haşır-neşir olmaktan çok şey kazandı; ince, kıvrak kalemiyle güçlü bir lirik şair oldu. 1951 de «Guxetl Uisexer» (Gönül Şarkıları), 1955 te de «Sofyat Yı Gatzex» (Sofyat'ın Baharı) adlı uzun hikâyesini yayınladı. 1958 de de «Guımızage» (Delî Gönül) adlı şiir kitabı yayımlandı.

Şocentsuk büyük lirik gücünü, nasıl süttten kaymak çıkarsa, aynı şekilde kendisine şöhret kapısını açan «Sofyat'ın Baharı» adlı hikâyesinde ortaya koydu. Şocentsuk'un hikâyelerindeki estetik amaç, günümüz Adıghe kızlarının yaşan-

malarını, davranışlarını ortaya koymak, psikolojik durumlarını yakalamaya çalışmaktır. Örneğin, «Sofyat'ın Baharı» adlı hikâyesinin kahramanı olan «Sofyat» yaşça normalse de, davranışlarıyla onun henüz olgunlaşmadığını görürüz. Henüz insanların ne olduklarını bilmemektedir. Kendi-kendisine hayata atılmaktan sevinç duyuyor, biraz korksa da. Dünyayı toz-pembe, güzel olarak görmesi, doğanın güzelliğine tutkusu, renkli dünyası ve kızın tüm duygularını yazar bize ustaca nakleder. Böylece yazar Sofyat'ın ince-temiz kalbinin güzelliğini ve onun entellektüel dünyasını da bize aktarır. Oysa hikâyesinin en çekici yönü, Sofyat'ın işine daha da sıkıca bağlanmasını önlemiyor.

Derken Yemizeö Hejret kızı tatlı sözle kandırmak için sessizce peşine düşer. Yemizeğ ile arkadaşı Cemal, olmayınca, kızı vazgeçirtmek için kötü sözler söylemeye başlarlar. Sofyat'ın an-

nesi de kızını «ikna edip» «uğursuz makineden» kurtulmak çabası içindedir. Bütün bu zorlamalar zavallı kızcağızı canını dişine takıp didinmek zorunda bırakır.

Sofyat, sadece hikâyesinin kahramanı olmakla kalmıyor, yazarın o güne kadar ortaya koyduğu tiplerin en canlısı da oluyor. Yazar, en ilginç bulduğu insan karakterlerini, düşüncelerini, duygularını. Sofyat'ta ortaya koyar. Şocent; suk bütün yaratıcı gücünü burada gösterir. Sofyat; yaşantısı, çalışması ve düşünceleriyle Şocentsuk'un lirik şiirlerinde bulunan pek-çok kadının kız kadeşi gibidir sanki. Traktör sürücülerinin aklını başından uçuran «Madinet»; «Se a pcaocem syepsetlati...» (Ben o kızla konuştuydum da...) diye adlarına şiirler yazılan kızlar gibidir Sofyat :

Kendisi direksiyonu eline alırsa,
Hava gibi makinaya can gelir.
Şarkı söylemeye başlarsa,
Kuşlar bile ötmeyi bırakırlar.

Şocentsuk, Sofyat'ın iç dünyasını, orada geçen her şeyi, başkalarıyla yarışmasını, düşüncelerini açıklıkla ortaya koyuyor. Şocentsuk'un en büyük başarısı. Sofyat'ın temiz kalbini açıp biz gösteremesi, onun safiyeti ile inatçılığı karşısında karşılaştırmalı bir kıyas, değer yargısına varmamızı sağlama sıdır.

Sofyat inatla direnmeye devam eder; ama ne kadar da çabalasa, ne kadar da dirense Murid ve Hejpague adlı genç

Adıghe aydınları imdadına yetişmeselerdi amacını ilâ-nihaye devam ettiremezdi. Başka şekilde söylemek gerekirse; hayatın yeni koşulları, Adıghe kültürünün hızla gelişmesi, Sofyat'ın dileğine erişebilmesinde ana etmen olmuştur.

Sofyat'ın hal ve hareketleriyle olgunlaştığı, her şeyden önce, kendisine «temiz duygularını» belli eden Hejret'i değil de, onun daha yaşlı olan iş arkadaşı Murid'i beğenmesinden, ona derin bir aşkla bağlanmasından açıkça belli olmaktadır.

1958 de «Oşhamaho-Vuechemaxue» dergisinde yayınlanan «Maxueğeps» (Günün Düzeni) adlı hikâye de «Sofyat'ın Baharı»nın devamıdır.

Yazar yaratıcı gücünü ve kişiliğini olanca hızıyla sürdürmektedir. Şocentsuk Adem'in diğer eserleri :

Ünlü şiirleri : Uyarlığın Bekçisi; Biz Cideriz; Bugün sevinçli Gümümüzdür; İyiyen, İyi Seni Anlar; Çocuk Şarkısı; Bahar... vb,

Hikâyeleri : «Uelbane Diğer (Parlak Güneş), «Ezhuxhe Pcvacer Potlethj» (Kışın Yapraklar Dökülür), «Cvım Yı Cva-leğnekve» (Toprak Gençken). Bunlardan çok güçlü olan «Parlak Güneş» adlı kısa hikâye çocuk yetiştirilmesi problemini ele alır.

Şocentsuk'un «Sofyat'ın Baharı» adlı uzun hikâyesi bir çok batı diline çevrildiği gibi, diğer hikâye ve şiirlerinin bir çoğu da yabancı dillere tercüme edilmiştir.

DOĞUM

Gönende kıymetli hemşerilerimizden Ziyaeddin Semgugh'un Pşimaf adındaki oğlundan ve Dekhenef (Dexenef) kızından sonra şimdi de bir kızı olduğunu ve Guaşemaf adını koyduğunu memnuniyetle öğrendik, Semgugh ailesini tebrik küçüklerle uzun ömürler ve hayatta başarılar dileriz.

Çerkeslere karşı ilgi artıyor

Dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşayan yazar ve bilim adamlarının Çerkesler hakkında geniş bilgi edinmek istedikleri gün geçtikçe belirli bir şekilde göze çarpmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak başta Rusya, Ürdün, Almanya ve Amerikadaki Çerkes asıllı kardeşlerimiz dışında özellikle Avrupa ve Amerikadaki çeşitli üniversitelerde görevli öğretim yetkilerinin son zamanlarda Çerkesler hakkında yoğun bir çalışmaya giriştiklerini sevinçle izlemekteyiz.

Çerkesler hakkında sürekli ve yoğun bir çalışma dönemine girmiş bulunan ku kimseler genellikle Kafkasya kültürel dergimize bizzat veya mektupla başvurmakta ve bizden bu konularda bilgi ve gerekli kitapları almaktadırlar.

Son olarak Hamburg Üniversitesinden Dr. WINFRIED BOEDER,den alınan mektup üzerine (Bu üniversitedeki Kafkasoloji hakkında geçen sayılarımızda bilgili verilmişti.) İstenen Çerkesçe alfabe diğer kitaplar gönderilmiş ve kendilerinden teşekkür mektubu alınmıştır.

Kanada ONTARIO Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. HEIER'in istediği kitaplar da kendisine gönderilmiş bulunuyor.

Amerikanın HARVARD Üniversitesinden Antropolog Paul. J. MAGNARELLA Türkiye'de kaldığı sürede Ankaraya gelmiş kendisine gerekli ilgi gösterilerek birçok kitap ve bilgi verilmiş ve bazı Çerkes köylerine gidilmiştir.

Amerikanın CORNELL Üniversitesi Antropologlarından MICHAEL E. MEEKER de dergimiz yayın müdürünü ziyaretle

Çerkeslerle ilgili kitap ve bilgileri almışlardır.

M. E. MEEKER ayrılışından sonra Kafkasya kültürel dergisine yazdığı bir mektupta aynen şunları söylemektedir :

Sayın İzzet bey,

1 Temmuz 1970

«Çerkesyada Sosyal Yaşayış - Adetler» kitabınız için çok teşekkür ederim. Çok değerli bir kitaptır. Çerkesler hakkında birkaç Almanca, Fransızca, İngilizce kitaplar okudum. Eaj'ın kitabı en iyisidir. 19. cu asırda bir Alman «KARL KOCH» epey zaman Çerkeslerle kaldı. Birkaç kitap yazdı ve bazıları çok iyidir. Baj'ın kitabı (yani Çerkesyada Sosyal Yaşayış), Bell'in (Bir İngiliz yazarı) kitabında daha iyi...

Okuyucularımıza duyururuz.

HAMBURG'TAN HABERLER

B. Almanya'daki (Hamburg) yabancı diller enstitüsünde 2 yıldır süregelen Kafkas dilleri araştırma çalışmalarına ilişkin olarak yapılan program bu yıl sona ermiştir.

Kış semestrisinde yeniden başlamak üzere tatile giren enstitünün asistanlarından kıymetli kardeşimiz Afer Özcanolu halen Türkiye'de bulunmaktadır.

Doçent Dr. BOEDER önümüzdeki yıllarda Kafkas dillerine karşı ilginin daha da çok artacağını ve Almanyanın diğer şehirlerindeki üniversitelerde de bu gibi çalışmaların yapılacağını bildirmişlerdir.

Enstitüye ve bu yolda çalışmalarda bulunan kıymetli Kafkasologlara başarılar dileriz.

HEDEGELVE ASKER ve NARTLAR

Hazırlayan: Be - Ra - Ba

Hedegelve Asker

Hedegelve Asker (doğ. 8 Mart 1922, Hatiquaye köyü, Miyequape, A. Ö. B.), tanınmış dil bilgini, folkrosit, şair ve yazardır. Bir çiftçi ailesinin oğludur. İlk ve orta öğrenimini köyünde tamamlamış, 1957 de Adige Pedagoji Enstitüsü'nün dil ve tarih fakültesinden, 1960 ta da Gürcistan Bilimler Akademisi'nden mezun olmuştur.

1942 - 1946 yılları arasında askerlik görevini yaymıştır. 1946 yılından beri dil, edebiyat ve tarih alanında araştırmalar yapan «Adige İblimsel Araştırma Enstitü-

sü'nde» çalışmakta, «eski Adige kültürü» üzerine araştırmalar yapmaktadır.

Yazıları 1940 tan beri basılan Hedegelve'nin yayınlanan eserleri: «Gum Yı Ured» (Kalbin Şarkısı, şiirler 1948), «Mefenefxer» (Aydınlık Günler, şiirler ve şarkılar, 1950), «Siçil» (Köyüm, şiir şeklinde yazılmış hikâye ve destanlar, 1953), «Adig-hem Yıpxhu» (Adige'nin Kızı, şiir şeklinde yazılmış destan, 1957), «Gium Cvuey-guer» (Kalbin Arzuladığı, şiirler ve şarkılar, 1959), «Nartxer, Tom I» (Nartlar, Cilt I; Setenay ile Orzemec - Nart Yer-

gun - Nart Tlepç - Nart Orzemedjque Yerişque. Miyequape, 1968), «Nartzer, Tom II» (Nartlar, Cilt II; Nart Sausirique; Miyequape, 1969), «Macvuer qezihiger» (Ateşi Getiren; Nart eDestanınun öğrenciler için kısaltılmış ve basitleştirilmiş özeti; 1969, Miyequape).

Bütün bu eserlerinin önemli bölümleri, ya da tamamı Rusça, Gürcüce ve Osetçeye çevrildiği gibi, şarkıları da Adigece veya Rusça bestelenmiştir. Kendisi dünya çapında ün kazandıran, Adigelerin kendi öz malları olan «Nart Destanı» üzerindeki çalışmalarını. Ayrıca Hedeğelve'de derin bir yurt ve halk sevgisi de vardır. Bu durum yazılardan da açıkça anlaşılmaktadır. Adige halkı ve onun derin kültürü... İşte Hedeğelve'nin bitmez - tükenmez işlenecek ham maddeleri, cevherleri ...

O Adige halkı ki, günümüzün en eski halkı, öz kültürünü binlerce yıl ötele-re taşıyabilmiş yeryüzünün en belirgin halkı.

Buzul öncesinde türleyen insanın, günümüzden binlerce yıl önce evrimlerden geçerek etnik oluşumlar düzeyine geldiğinde ilk oluşan halklardan biri. Toponimi (konum) ve ölü gömme kültürünün kesinlikle belirttiği gibi, M.Ö. III. bin yılda oluşmuş bir halk... Hayvan besler, madenleri işlemesini bilir, Ön-Fenike alfabesine dayanan yazılı hayatı vardır. Kültürel değerler yaratmaya başlar. Bir «Adige Mitolojisi» ortaya koyar. Kendisini izliyen Ön Asya, Anadolu ve Akdeniz Çevresi halkları için bir kültürel kaynak olur.

Kültürel evrim gittikçe gelişir, M.Ö. VIII. yüzyılda bunlara yeni bir hazine daha katılır: Nartlar adlı Adige yiğitlik destanı.

Destan komşu Kafkas halklarına geçer, bütün Kafkasya'nın birleştirici kültürel bağı olur. Daha sonra gelen kültürü Yunanlılar bu zengin hazineden durmamacasına yurtlarına taşır ve kültürel değerleri. Örneğin Yunan Prometheus'u Adige «Nesryen» inden başkası değildir. Tanrılık iddiasında bulunup Nartlar ül-

kesine felâketler yağdıran Pakvue'nun doğa, Kafkas dağlarına zincirlediği «Nesryen». «Ateşi Çalıp İnsanlara getirme» motifleri ise, yine tamamen Adigelerden alınmadır. Soğukta dara düşen Nartlara «Yanış»la mücadeleden sonra «ateşi çalıp» getiren de «Nart Sausirique»dan başkası değildir. Yunan, «Aşılının» öççeleri gibi, «Sausirique»nun dizlerinden başka bir yerine silâh işlemez.

Ya «Nesryen»i Pakvue'nun zulmünden kurtaran «Peterez», Yunan «Herkül»üne ne kadar da benziyor! Ya «Nartlar» şarkılar besteliyen dilber «Laşine»nin her nart adı geçtikçe «Çok kötü» popimden ama, istemem, varmam» derken, adına sıra gelince birden yumuşuyarak «Bir atlı haberci gönderse dahi varırdım» dediği yiğitler yiğidi «Nart Aşemez»... Dirseklerinden ışık saçılan, geceyi gündüze çeviren ve şımarık kocasına, ufak bir ders vermek isterken, bilmeden kocasının ölümüne sebep olan «Ediyıf»... Zulümle boğuşan, zalim «Turteş»e de haddini bildiren «Pakvoque Tetercaue»... Bunların hepsi Yunan mitolojisinde yankılanan, fakat Adige halkının mertçe yaşantısından başkası olmayan motiflerdir.

Yunan halkının, vaktiyle yazılmış olan ve yazılı metinlerden sonraları öğrenilen bir mitolojisi var. Ama Adige halkının halen, 2800 yıl sonra dahi ozanlarınca söylenen canlı bir «mitolojisi» ve «Nartlar Destanı» var. Adige halkı kahramanlarının adlarını sadece kalbine ve şiirlerine naksetmemiştir, onları kendi öz diliyle de yazmıştır. Örneğin XI Mtutve (Azak Deniz'i kıyısındaki kayalara «Nart Aşemezin ve daha başkalarının adlarını, menkıbelerini Yunan alfabesiyle, ama Adige diliyle kazamıştır.

2800 yıl önceki, yani «Nartlar Destanı»nın başladığı çağdaki Adigelerle sonraki ve bugünkü Adigelerin nasıl bir bütün olduklarını öğrenmek mi istiyorsunuz? Alın, Hedeğelve Asker'in Adige Destanı «Nartlar» adlı eserini okuyun.

Peki, Nart Destanını Adigeler başkalarından, örneğin Yunanlılardan, ya da di-

ğer komşu Kafkas halklarından almış olamazlar mı? Diyenler olabilir, diyor Hedeğelve Asker. Nartların yaşantısı ile yabancılarını Adigeler hakkındaki tarihi görüşlerini ve Adige tarihini karşılaştıran. Adige dilinin konuyla ilgili etimolojisini ve bir çok Nart adının etimolojik çözümünü yapan Hedeğelve Asker: «Hayır, diyor. Yeryüzünde Adigelerden başka Adigece konuşan bir başka halk yok ki, Adigece bir destan yaratabilsin. Oset, Ahbaz, İnguş, Karaçay'lar ve diğer komşu halklar destanın ancak birazını elde edebilmişlerdir, hem de Adigece asıllı Nart adlarını kendi dillerine uydurarak, fakat Adigece aslımı bırakarak. Yunanlılar konusunda da : Hayır, diyor. Adige «Nesryen»i, «Sausirique»su Yunan kahramanlarından çok daha yaşlıdır, çok daha eskidir. Olamaz, diyor Hedeğelve. İddialarını bilimsel ispatlara dayandırıyor. Gürcü, Ahbaz, Rus bilginlerinden tutunuz da Çekoslavak ve Fransız bilim adamlarına kadar görüşlerinin nasıl desteklendiğini ortaya koyuyor.

Yunan efsanesi erken yazılmış ve dünyaca çok erken öğrenilmiştir. Nart Destanı Oset kökenlidir, diyenlere de cevap veriyor Hedeğelve. Yine, hayır, diyor. Geçen yüzyılda Osetler arasından bir çok aydın yetişti. Bunlar kendilerinde bulunan destan parçalarını derleyip yayınladılar; Adigeler ise, cumhuriyet hayatına, özerk yönetime geçtikten sonra, şimdilerde destanlarını yayınlıyorlar. Onun için bilim dünyası Adige destanından habersiz kaldı. Destan Osetlerindir, dendi diyor.

Adige Yiğitlik Destanı olan «Nartlar» yedi cilt tutmak üzere Adige Bilimsel Araştırma Enstitüsü'nce yayımlanmaktadır. Şimdiden birinci ve ikinci ciltler yayımlanmıştır. Birinci ciltte «Nart Uerzemedjque Yeşeriqua» ait parçalar verilmektedir. Ciltlerde önce nartların doğuşu, sonra hayatları, en sonunda da ölümleri verilmektedir. Parçalar hangi lehçe veya ağıza göre

derlenebilmişse olduğu gibi yazılmaktadır.

Aşağıda, birinci cildi Türkçeye çevrilmek üzere olan ve Kafkasya Kültürel Dergisinde yayınlanacak olan «Adige Destanı NARTLAR» adlı eserin «Önsözü» ile «Nart Tlepç»e ait bir parçası okuyucularımıza sunulmaktadır.

NARTLARIN ÖN SÖZÜ

Milletlerin; uzun geçmişlerini, yaşayış şekillerini ve nelele uğraştıklarını, geleneklerini, nelele düşündüklerini, olayları yorumlama biçimlerini, amaçlarını ve dünya görüşlerini ortaya koyma için efsane (veurvuate) leri vardır. Bu efsaneler, her ne kadar, birer yazılı tarih öneminde olmasalar da, Kari Marks'in dediği gibi, gerçekçi yanlar taşımalarıyla, milletlerin geçmişlerini aydınlanmasında bir «ayna» görevi görürler. Bu tür efsanelerden Adigelerde bulunanına «Nartlar» adı verilir. «Nartlar Destanı», Kırgızların «Manas», Kalmykların «Cangar», Ermenilerin «David Sasunski» destanları gibi, dünya kültürünün zenginleşmesinde büyük bir yer tutar.

Nartlara ait şiir (şınatıl) lerle hikâye (xhice; xhıbar) ler yeterince derlenip yayınlanabilirse, yazılı tarih bırakılmamış olan Adige halkının tarihinin aydınlanmasında büyük hizmetler göreceklerdir.

Adige destanının bütün parça (tekst) larıyla derlenebildiğini, halk arasında bulunmuş şeklinin, genişlik ve çokluğunun ortaya konularak tam bilgi verecek bir yayının meydana getirildiğini söylemek imkânsızdır. Bu nedenle, uzun yıllar boyunca derlenebilen Nart şiir ve hikâyelerini yedi ciltte toplamak üzere yayınlamayı kararlaştırdık.

Ciltlerimize alınan parçalar, çoğunlukla Çerkesya'da (Adige Özerk Bölgesi, Karadeniz kıyısındaki Şapsığ Çevresi, Kabarday-Balkar Özerk Cumhuriyeti, Karaçay-Çerkes Özerk Bölgesi, Mezdegu ve Şet Kale'ye bağlı Kursk bucak

(rayon) larında yaşayan Adıgeler arasından derlenmiştir; daş ülkeler (Suriye, Ürdün, Lübnan vb.) den derlenebilenleri de bunlara kattık.

Şorten Askerbi ile Qardengucv Ziramku Nart destanı parçalarının derlenip yayınlanması hususunda uzun yıllardır çaba gösterenlerin en başta gelenlerindenidir.

Adıge Nart efsanelerini yayınlamak üzere harekete geçtiğimizde, izliyeceğimiz metot konusunda yetkili bilim adamlarına başvurduk. Eldeki parçalar SSCB Bilimler Akademisi'ne bağlı Dünya Edebiyatını Araştırma Enstitüsü'nde görüşüldü, cranın bilim adamları bize yol gösterdiler, yardım ettiler. Ayrıca Gürcüstan Bilimler Akademisi üyelerinden Prof. Mihail Yasoroviç Çikovani de büyük ölçüde bize yardımcı oldu.

1948-60 yılları arasında Nartlara ait Adıge efsanelerini toplayıp yedi cilt olmak üzere hazırlayan, giriş bölümünü, parçaların kimlerden ve nasıl derlendiğini, ozanlarımızla efsaneleri anlatanların kısa biyografilerini yazan ise, dil bilimlari uzmanı Hedeğelve Asker'dir.

İlk ciltlerde görülen düzenleme şekli şöyledir : «Önsöz»ün ardından geniş açıklamaların yapıldığı «Nartlar» adlı bir giriş bölümü vardır. Eunu notası da verilen Adıge türkü (ueredicue) leri izlemektedir. En sonunda da «Ozanlarımızla efsaneleri anlatanlar» ve «Kaynaklar» (kommentariyeler) adlı bölümler bulunmaktadır.

İkinci ciltte «Nartlar» başlığıyla Kabarday-Çerkes (Adıge dilinin doğu kolu lehçelerinden asıl Kabarday lehçesinin Büyük Kabarday ağı) ebedi dilinde Giriş Bölümü» tekrarlanmaktadır.

Böylece «Nartlar» adını taşıyan Adıge efsaneleri, değişik söyleşileriyle, olduğu gibi, yedi cilt halinde bilimle uğraşan ve halk kültürüne ilgi duyan herkese sunulmak üzere ilk defa Adıge Özerk Bölgesi Bilimsel Araştırma Enstitüsü'nce yayımlanmaktadır.

«NE KADAR DA USTA DEMİRCİ!..» (Bjeduş Parçası)

— I —

Tlepc (Tlepşş ok.), nartların ilk demircisiydi.

Demiri ısıtır, bir eliyle ateşten alıp öbür eliyle döverdi. Bu şekilde çalışırken oğlunu evlendirdi, sonra bir maşa ile bir çekiç yapıverdi demirden. Artık Tlepc, bir elinde maşa, öbür elinde de çekiç, demircilik yapmaya başlamıştı.

Bir gün Hebaş ile Beşique (Beşiko ok.) ile bir yanına gelmişlerdi.

— Tlepc! — dediler.

— Ne var?

— Bir kılıç ile bir mızrak yap bize kum karıştırılmıyan cinsinden: Kılıç vurduğunu kesen, mızrak ta saplandığını delen cinsinden olsun, — dediler. Ama kum karıştırırsan, bozuyoruz. Yama öfelerimizin önünde yap bunları.

Böyle deyip müşteriler gittiler.

Tlepc, kum dökmekten ham demiri serdedemiyordu. Bu nedenle kum dökmekten kılıçla kamayı nasıl yapacağını düşünmeye başladı.

Kayın pederinin bu endişeli halini gelini sezdi.

— Kayın pederimin üzülmediği şey nedir? — diye sordu.

Gelin durumu öğrendi.

— Beni yanına alsın, — dedi gelin.

— körüğü çekmek için geleceğim.

— Olur, — dedi Tlepc te.

Ertesi gün Hebaş ile Beşique geldiler. Tlepc çalışmaya başladı. Gelinin de körüğü çekiyordu.

O zamanki körüklerin ucu delikti; oradan içeriye hava giriyordu.

Ocaktaki demir kıvılcımlar saçmaya başlayınca, kol yenine kum doldurmuş olan gelinine :

— Dök, dök, gelin! — dedi Tlepc.

Gelin kumu körüğün içine döktü; o da, hava ile birlikte demirin üzerine döküldü.

Demir kızılıktan geçerek beyazlaşınca, Tlepc onu hızla örsüne koyup bir kılıç yaptı. Mızrağı da aynı şekilde yaptı.

— Usta, bunun pek keser tarafı yok galiba, — dedi kılıcın sahibi.

— Ver bakalım, — diyerek Tlepc kılıcı aldı; üzerinde çalıştığı örsle hızla kılıcı indirince, kocaman örs ikiye ayrıldı. Bunun üzerine :

— Ne kadar da usta demirci! — dedi Beşique.

Tlepc ile Hudumuj (aşl: xhudumızh) nartların gelmiş-geçmiş en usta demircileriydiler. Hudumuj'un demirci dükkânı Kuirguezhape (Kurgobbjape ok.) de idi, Tlepc te şimdiki Yedepsıquay (Yedepsıquay ok.) köylünün bulunduğu yerdaki «Guçviptsviy Vuach» (Guç'ipts'iy uaşş ok) tepesinin yamacında demircilik yapıyordu.

İki demirci tek bir çekiçle iş görüyorlardı. Nart Tlepc demirini dövünce çekici nart Hudumuj'a atıyordu, bu arada da demirini kızdırıyordu. Demiri kızımcaya kadar Hudumuj balyozu kullanıyordu, demiri soğuyunca da balyozu «vuj-ij» diye sesler çıkararak Tlepc'e atıyordu.

Böyle çalışırken, bir gün, adeti olmadığı halde Tlepc balyozu bir türlü atmadı.

Hudumuj telaşlanıp : «Olamaz, başına bir şey gelmiş olabilir, yanına gidelim bir» — diyerek yola çıktı, Tlepc'in evine geldi. Bahçeye girip sordu :

— Tlepc içeride mi?

— Değil, — dediler.

— Nerede öyleyse?

— Yıncız (Yıncız ok.; dev) ların ziyafeti var da, gelip götürdüler.

— Yıncızların evini kim biliyor öyleyse?

— O Yıncızların evini ben biliyorum, — dedi bir çocuk.

— Beni götürür müsün, yavrum, — dedi nart Hudumuj.

— Götürürüm tabi, baba, — deyip önüne düştü çocuk.

Beraberce Yıncızların yanına geldiler. Ziyafettekilerin hepsi de sofraya oturmuşlardı.

Karşılıklı buyur ettiler. Hudumuj ünlü bir demirci olduğundan, büyük bir saygıyla baş tarafa, nart Tlepc'in yanına oturuldu.

Yeme-içmeyi kesip oyun faslına geçtiler.

— Nart Hudumuj, herkes oyununu görmek istiyor, — diyerek kendisini hatıyakovue (hatıyak'o ok.; oyunu yöneten kişi) oyuna davet etti.

— Oynuyacağım, — dedi Hudumuj da, — ama çok hafifim, omuzuna bir ağırlık bastırmadan olmaz.

Nart Hudumuj dışarı çıktı; sekiz öküzün koşulu olduğu, dişleri keskinleştirilecek bir sapanı biri kapının önüne çekmişti de, sekiz öküz de koşulu olduğu halde sapanı demirhanenin ambasına sokup kapıyı kapattı. Ağırlık taşmadan oynarsa iyi olacağını bildiğinden, sekiz öküzlü sapanın bulunduğu demirhane (kvıs) ambarını sırtıyarak oyun yerine geçti; elbise ayakkabısını çıkarıp oynayacağından geri kalmıyacak şekilde oynadı. Hudumuj oynarken, Yıncızların hayret dolu bakışları altında oynadığı yeri göğsüne kadar eşelemişti.

— İyi, iyi! Herkesi geçtin! Nart Hudumuj, sağol, — diyerek hatıyakovue kendisini durdurdu.

Hiç bir şey bozmadan oynamıştı da, demirhane ambarını gidip yerine koydu, kapıyı açıp içerideki sekiz öküz koşulu sapanı dışarı çıkarttı nart Hudumuj.

Nart Hudumuj'un oynarken halka şeklinde dolanarak eşelemiş olduğu yer olduğu gibi günümüze kadar gelmiş olup, daha önce köy kenarında iken, şimdiki Quinçiquehable (Kuinçikohable ok.) köyünün ortasında bulunmaktadır. Kenar tarafları çukur, ortası tepe görünümündedir, gidenler görebilirler. Oraya bugün de «nart Hudumuj'un oyun yeri» derler.

HACI GRANDÜK BERZEG, İN MEZARI BAŞINDA

Yazan : İzzet Aydemir

Ağustos ayı içerisinde Bursa, Bandırma, Gönen, Manyas ve buraların Çerkes köylerinde yaptığımız gezilerde pekçok hemşehrilerimizle tanıştık, yeni bir çok araştırma ve incelemelerde bulunduk. Bunları ilerdeki tarihlerde hemşehrilerimize detaylı olarak duyuracağız.

Bu arada Manyas da Tepecik (Dümbe) Çerkes köyüne de gittik. Orada Çerkeslerin ünlü kahramanı, bugün dahi adı yabancılar tarafından hayranlıkla ve cesaretin, kahramanlığın temsilcisi olarak anılan Hacı Granduk Berzeg'in mezarını ziyaret ettik.

Ne hazin ne üzücü bir olay; milli kahramanımızın mezarı bakımsız ve terk edilmiş bir haldeydi. Eğer böyle bir kahraman başka bir millet de yetişseydi onun abideleri yapılır (x) hakkında pekçok eserler yazılır, hiç şüphesiz ki milliyeti ve hassaten dini uğrunda bu kadar fedakârlıkta bulunan bir kimse ufak bir köy mezarlığında kimsesizliğe terkedilemezdi.

Maalesef, milli benliğini çoktan yitirmiş hemşehrilerimizden pek çoğu böyle bir kahramanın mevcudiyetinden bile bihaber.

Evet milli kahraman, dini bütün bir müslüman, namuslu ve dürüst insan Hacı Grandük Berzeg işte bu köy mezarlığında yaşantısında olduğu gibi yine büyük bir tevazu içerisinde hayat arkadaşı Yedig Ayşe hanımla yan yana yatıyor. Onun hemşehrilerinden bir tek isteği var: Ruhumuza bir fatiha...

Kıymetli hemşerimiz ve aynı köyden Ahmet Demir bize mezarı gezdirdi, merhumun mezar taşındaki yazıları bize okudu. Ahmet Demir «Biz şahsi gayretimizle ancak bu kadar yapabildik. Mezarın etrafını çevirttik, kaybolmamasına gayret ediyoruz.» dedi.

Ağabeyimiz Ahmet Demire teşekkür ederek ayrıldık oradan.

(*) Grandük Berzeg'in hayatı için bk: Yeni Kafkas Sayı 8.
Grandük Hacı Berzeg'in mezar taşındaki yazı :

HÜVELBAKİ

Yürü ey bu fani dünya seninle elveda olsun,
İş, cevri cefa dünya seninle elveda olsun,
Halime bir müddet eyledim dünyada sefa,
Fenâdan el çekip yarabbi bakaya eyledim rihlet.
Kerem kıl merhumunu affet adın bana makam olsun,
İlâhi ben günahkârı haşredeki eyleme rûsvay,
Dilerim cürmü isyanım senin affınla mahvolsun.

Mükerrerreyin Çerkes ümerasından Değum oğlu elhac Kerenduk (Grandük) beyin ruhuna el fatiha. Sene. 1296

Grandük Hacı Berzeg'in eşi Yedig soyundan Ayşe hanım ise 1315 yılında yani 15 sene sonra vefat etmiş ve eşinin yanına gömülmüştür.

Hacı Grandük Berzeg' in Mezar Taşı

BATARAZ, IN TEK GÖZLÜ DEVİ DANSI ZOPLAYIŞI

Nart Efsaneleri
(Kabartay Eposu)

Devlet yayınları - Moskova
Yıl 1957 Sayfa 317

Derleyen: B. BATIRHAN

Nartların yurtlarına yakın dağlarda tek gözlü ve azgın bir dev yaşamış. Bulduğu yeri kesin olarak kimsenin bilmediği bu dev, zaman zaman Nartların yurduna iner, oyunlarına karışır ve beğendiği güzel kızlarından birini kaçıtır ve yerine dönermiş. Nartlar nefret ettikleri kadar korktukları bu devin hareketlerine engel olamaz ve kaçırdığı kızlarını da kurtarmaya cesaret edemezlermiş.

Tek gözlü dev'in bir de oğlu varmış. Büyüdüğü zaman onu da eşkiyalıklarına ve bu kaçırma olaylarına ortak eder ve alıştırmış. Gün geçtikçe babanın bu çirkın meziyetlerini alan bu oğlu, artık sık sık dağdan iner, Nartların oyunlarına karışır ve sonunda da beğendiği kızı kaçıtır olmuş. İhtiyarlayan tek gözlü dev ise, oğlunun bu becerikliliğinden gurur duyar ve övünmüştü. Ne var ki bir gün Bataraz'ın dönüşünü öğrenince atak oğlunun bir gün onun eline düşme ihtimalini düşündü ve sevincine gölge düşmüş, endişe etmeye başlamış ve oğlunu yanına çağırarak:

— Bak oğlum... Sık sık Nartlara hücumlarda bulunuyor ve aralarına karışarak kızlarını kaçıyorsun. Bataraz dönmüş.. Bilmis ol ki onun eline düşersen hayatın tehlikededir — demiş. Oğlu babasının bu öğütüne omuz silmiş ve:

— Ben de zaten bu namlı Bataraz'ın önüne çıkmasını büyük bir istekle bekliyorum. Bana o fırsatı verirse gör onu nasıl oynayacak ve aman dileteceğim — diye övünerek cevap vermiş. Tek gözlü; oğlunun bu umursamazlığını ve övünmesini görünce üzölmüş ama başını sallamakla da yetinmiş ve başka bir şey söylememiş.

Ertesi günü Nartların köyünde büyük bir düşün varmış. Herkesin eğlenceye

geldiği beklenmedik bir anda tek gözlünün oğlu da bu düğüne katılmış. Birden oyuna karışarak beğendiği bir kızla doyuncaya kadar dans etmiş ve sonunda da kaçırarak dağ yolunu tutmuş. Bu sırada avdan dönmüş bulunan Bataraz evinde dinlenmekte imiş. Bunu bilen Nartlardan biri hemen ona koşmuş:

— Ey yiğitlerin en yiğiti Bataraz, az önce aramıza karışın tek gözlü devin oğlu yine bir kızımızı kaçırdı gidiyor. Bizi, yüzümüzü kızartan bu belâdan kurtar — diye yalvarmış. Evinden dışarı çıkan Bataraz dağ yoluna bakınca, kızı çekerek giden tek gözlünün oğlunu görmüş ve hemen peşine düşmüş. Cesur olduğu kadar da mahir olan bu gözlü pek Nart (Bataraz) kestirme yoldan ona herman yetmişmiş.

Eirden arkasında beliren Bataraz'ı gören tek gözlünün oğlu korkmuş ve kızı bırakarak kaçmak istemiş, fakat Bataraz onun hemen önünü kesmiş ve karşısına geçerek:

— Dinle ihtiyar Yinij'in oğlu... Görüyorsun ki senin gibi ben de silâhsızım. İstersen seninle uıdj oynayalım, istersen güreş tutalım. Bakalım kim kimi yenecek — demiş.

Bataraz'ın da silâhsız olduğunu gören Yinij'in oğlu bu teklife küstahça gülümüş ve:

— Güreşte senin bileklerini kırarım. Mademki güveniyorsun daha iyi seninle uıdj'i oynayarak kozumuzu paylaşalım — diye cevap vermiş.

Bataraz gülererek:

— Peki öyle olsun... Haydi uıdj oynuyoruz, demiş.

Dağın eteğinde oyuna başlamışlar, oynayarak tepedeki köye ulaşmışlar. Orada her evin önündeki toprakla-

ALBAY DA ÇERKESMİŞİ..

Yazan : İzzet Aydemir

Milli elbiselerini giyinmiş gençlerimiz, milli müziğimizin eşliğinde, en güzel bir biçimde, milli oyunlarımızı oynuyorlardı. Gecenin verildiği salon da tıklım tıklım dolmuştu. Bir kaç yönetici arkadaşla bir kaç Thamate (yaşlı) bir masaya oturmuş sohbet ediyorduk.

Yanımda orta yaşta, saçları kırışmış ve albay emeklisi olduğunu söyleyen biri oturuyordu. Böyle bir toplantıya ilk defa katıldığı belli oluyordu. Çok sevinçliydi; böylesine bir kece düzenliye-bildiğimiz için bizleri kutluyor, bir yandan da durmadan el çırpyordu.

Adamcağız bir şeyler söylemek istediğini belli ediyor, ama bir türlü cesaretini toplayamıyordu. İkide bir kulağıma eğiliyor, sonra da vazgeçiyordu. Ben de hayli meraklanmıştım. Sonunda daha fazla dayanamamış olmalı ki, işaretle boynunu eğdirip büyük bir gizlilik içinde sırrını bana ifşa etti :

— Hamşerim, biliyor musun, ben de Çerkesim?

Böylesine davranışlarla karşılaşma-

ra ayaklarını değdirerek orta avula inmişler.. Oradaki otları çiğneyerek aşağı avula erişmişler. Ama tek gözlünün oğlu soluk soluğa kalmış ve öylesine yorulmuş ki, ayakta durmakta güçlük çekiyormuş. Bataraz ise oyuna henüz başlamış kadar dinç ve istekli olarak genç Yinij'in oğlunun ayaklarını çiğneyerek oyuna devam ediyormuş.

— Kuvvetim kalmadı, bırak beni, diye inlemiş, yalvarmış genç Yinij. Bataraz ise:

— Ey tek gözlünün oğlu... Biz ancak topu topu üç avulda oynadık. Daha oynayarak geçmemiz gerekli avullarımız var. Ondan sonrada Nartların büyük yolunu aşmamız ve bu yol boyundaki çobanların kübelilerine ulaşmamız lâzım. Bunu isteyen sensin... Sana karşı koyamayan kızları kaçırmak kahramanlık değildir. İstediyin bu yarışmayı sona erdireceksin, diyerek bitkin Yinij'i sürüklemeye devam etmiş. Oyun günlerce sürmüş, yedi gün yedi gece devam etmiş.

ya alışık olduğum halde albaya diyecek şey bulamadım. Hemen yanımdaki arkadaş işe karıştırmaya karar verdim.

Arkadaşım Adıgelik üzerine hassaslığıyla tanınmış bir büyüğümüzü. Albayın sözlerini aynı gizlilik içerisinde kendisine anlattım. Kızgınlığımı belli etmeye çalışarak, hemen albayın kulağına eğildi ve yavaşaça :

— Tebrik ederim, albayım, bunu bilmiyorduk, sakın kimse duymasın, dedi.

Böylesine bir ciddiyet karşısında albay sevincinden dört köşe olduysa da, bu sevinci uzun sürmedi. Çünkü masa arkadaşım gür sesiyle her kesi susturdu, ve :

— Arkadaşlar, size çok önemli bir sır veriyorum, dedi. Şu karşıda gördüğünüz albay da Çerkesmiş; haberiniz olsun, ama kimseye söylemeyin, ne olur, ne olmaz...

Çerkes albay masamızdan sıvışıp gitmişti.

Albayı bir daha görmedim.

Bataraz'ın sürüklediği genç Yinij artık kılığeden başka bir şey değilmiş. O hale gelince kucağına alarak babası tek gözlünün önüne getirmiş ve onun önünde çevirmiş, çevirmiş, ta ki, canı çıkana kadar. Ondan sonra onu babasına fırlatan Bataraz:

— Tek gözlü ihtiyar... Diye gürlümüş. Görüyorsun ki havada sallanınca oğlunun canı çıktı. Bense oyuna henüz başlamış ve buna doymamış haldeyim. Haydi kalk bu oyuna oğlunun bıraktığı yerden seninle devam edelim — demiş.

Tek gözlü, Bataraz'dan öylesine yılmış ve öylesine korkmuş ki birden yerinden fırlayarak var gücüyle kaçmaya başlamış... Artık onun ne olduğu bilinmez olmuş ve Bataraz'ın bulunduğu bölgelerde görünmez olmuş.

O zamandan bu yana Nartlar arasında süre gelen bir söz vardır:

«Bataraz'ın uıdj oynaması kılıcın vuruşu kadar keskindir» derler.

ÇERKES (ABHAZ) ATA SÖZLERİ

(Geçen Sayıdan Devam)

- 5 -

Türkçesi :
M. C. PAPA
A. K. ABCINGA
O. B. KOPSİRGEN

Peynir çalanın baş örtüsü yandı denilince, elini başına götürmüştü.

Sopayı kaldırıncı, hırsız kedi kaçarmış.

Hırsızla gezende hırsız sayılır.

Gece çalan gündüz yakalanır.

Ambardaki fare aklıktan ölmez.

Çalan zavallı, çaldıran ise daha zavallı.

Hırsızlık bir emekten, kahpelik bir öpmekten

Hırsıza kapı baca olmaz.

Hırsızı öksürüğü ele verir.

Şarabı çalan tortusunda yakalanır.

Hırsız soyacağı kimseyi bilir.

Çalanın bir, çalınmış malı elinde bulunduranın yüz günahı var.

MİLLET

Milletin dediği olur.

Aptal. (saf) millet yoktur.

Nasibini taksim eden mensup olduğun millettir.

Millete bir torba altın versen, öteki torba nerde diye sorarlar.

Yok olan millet vatansız millettir.

Milletler şeref ve kahramanlıklarıyla tanınır.

KAHRAMANLIK — KORKAKLIK

Düşmanın oturup kalktığı yeri bilmiyorsan peşine düşme.

Kedinin olmadığı yerde fare oynar.

Dolu tüfek bir kişiyi, boş tüfek bin kişiyi korkutur.

Cesaretli insan bir defa, korkak insan bin defa ölür.

Düşmanını namusla öldür.

İnsan fazla korkarsa, kalp atışlarından korkar.

Tilkiden kaçanın karşısına ayı çıkarmış.

Erkeğin başına her şey gelebilir.

Ava gelmez kuş olmaz, başa gelmez iş olmaz.

İki hırsız birbirini soyarken, şeytanda onlara gülermiş.

Arsıdan yatağından bellidir.

Korku dağları aşırır.

Korkunun ecele faydası yoktur.

Ölümü gören hastalığa razı olur.

Manda çalanda iğne çalanda hırsızdır.

Eski ayakkabı çalmaya alışan köpeği huyundan vazgeçirmek zordur.

(Devamı Var)

Thaytsuh Bemirza ve Hikayesi

1932 de Çerkesk'in GUMLO KIT köyünde doğdu. İlk ve orta tahsilini kendi köyünde lise ve yüksek tahsilini ise Çerkes'te yapmıştır. İlk şiir ve hikâyelerini mahalli gazetelerde (Alaşara = Aydınlık dergisinde) yayımlamıştır. Şiir ve hikâyelerinde, yurdun topraklarından esinlenen gerçek koku ve güzellikleri yansıtan bir ifade vardır. Bu şiir ve hikâyeler insan kalbine insanlık sevgisini ve tabiat sevgisini aşlamaktadır.

THAYTSUH BEMIRZA'nın şiirlerini okuduğumuz zaman onun, memleketini karış karış taradığını, hemşehriliği sevgisinin ruhuna sızdığını çabucak anlarız. Memleketinin ruh derinliklerini kavramak ve KAFKAS topraklarının asıl kokusunu duymak için muhakkak onun şiirlerini süzerek okumak gerekir. (Fakat bu dediklerimizin hepsi ancak Çerkesçe ile okunduğu zaman daha güzel ve daha lim dildeki anlam ve ifadeyi aynen vermek çok güç). Lirik anlatım denen içten gelen anlatıma, özellikle onun memleket ve insanlık ilhamıyla yazdığı manzurlarında rastlarız. Şiirlerinde, toprak gökyüzü ve bunların arasında yaşayanların temiz yürekleri ve iyilikleri berrak olarak karşımıza çıkar.

THAYTSUH BEMIRZA, hayallerinde ince ve güçlüdür. Özlem, heyecan ve sevgi onun şiirlerinde gömülmüştür. Memleket olay ve geleneklerine değinir. Onun şiirleri kadar hikâyelerinde güçlü ve kuvvetlidir. Küçük bir konuyu çok güzel ve her vakit değerini elde tutan bir hikâye haline sokabilir. T. Bemirza'nın bir kısım şiirleri bestelenmiştir. Abaza Kızları, Aşk Seni Beklerken, Aya Bakıyorum, v.s. bu cümledendir diyebiliriz.

THAYTSUH BEMIRZA, şair ve hikâye ustası olduğu kadar da roman yazarıdır ve gazetecidir. Onun romanlarında gözümüze çarpan ilk özellik, anlatımda çekici - akıcı, çok tatlı, taze bir ahengin bulunmasıdır. Anlatımında böyle bir müzik varki, özellikle düz yazılarını okurken bizi kavrır. O bu ahenki anlatımda konuya göre kelimelerini seçer. Romanlarında, insanların iç dünyaları ile ilgili bölümler güçlü bir anlatış ve tahlil ile önümüze serilir. THAYTSUH BEMIRZA, aynı zamanda Kafkas Folkloru üzerinde araştırmalar yapmış ve bu konuda aydınlatıcı yazılar yazmıştır.

ESERLERİ: 1948 de neşredilen VATANIM adlı şiir kitabı, 1953 de SANA ŞARKI SÖYLÜYORUM (şiir), 1954 de YAZARIN RÜYASI (küçük hikâyeler), 1955 de SABAH (şiir), yine 1955 de (KUBAN (şiir), 1957 de ÖZ AILEMDEN HİKÂYELER, 1960 da HABER (roman), 1964 de KÜÇÜK HİKÂYELER, 1965 de KILICIM (şiir), 1966 da BİR AVUÇ TOPRAK (roman), 1967 de AÇARMIS SAĞLAR (şiir), 1969 da VATAN DEDİKLERİ NEDİR (şiir) adlı eserlerini sayabiliriz. Ayrıca gazete ve dergilerde yayımlanmış sayısı bini aşan araştırma ve deneme yazıları vardır.

Ayakkabının Taşdığı Vatan Toprağı

Yolun nereye gittiği bilinmez, karşılaşacağın tehlikeleri de bilemezsin. Fakat bütün yollar insanlara götürür. İnsanlar... Ne bileceğsin onların ne olduğunu!!! Düşmanların mı yoksa kardeşlerin mi! Hayvanlar gibimi kullanırlar.. Yoksa vahşi hayvanlar gibi üzerine atı-

Thaytsuh Bemirza'dan
Çeviren: Kepsirgen Orhan

İpdamı parçalayacaklar!! İnsanlar!! Yabancı insanlar- Ne bileceğsin onların ne olduğunu. Nasıl bilebilirsin onların kalplerindekini... Yılanların içinde de sokmıyanları var: onlar götürülür görülmez

bilinir. Fakat insanların kalbindeki hiç bir zaman bilemezsin. İşte ben onları yavaş yavaş anlamaya başladım.

Kavurucu güneş altında yorgun bitkin yol alırken uzaktan bir öküz arabası göründü. Onun üzerindeki bizi görüncelikle kağnıyı durdurup beklemeye başladık. Babam da bende bir şey konuşmadan bir-birimize baktık. Tereddüt içinde adımlarımızı yavaşlattık. Bir müddet sonra kağnı üzerindeki adam şapkasını bize sallamaya başladı.

— Yürü kızım, bizi kağnısına bindirecek, — deyip, babam adımlarını hızlandırdı. Sarı öküzlerin koşulu olduğu Çerkes kağnısının yanında kır saçlı kısa boylu bir adam duruyordu. Babamla selâmlaştilar. Kağnı sahibide bizim oralı Kafkasya'dan aldatılıp buraya getirilen bir Karaçay. Babam Karaçayca'yı iyi biliyordu. Kağnı sahibi bizim Kafkasyalı olduğumuzu öğrenince çok sevindi, hemen bize sarıldı. Torbasından yoğurt çıkarıp ikram etti. Hiç durmadan köyle-rimizi ve oradaki haberleri soruyordu. Babam konuşuyor o ise, erkeklere mahsus bir ağlama şekliyle ses çıkarmadan gözlerinden yaşlar süzülerek dinliyordu. Bende onu görünce kendimi tutamadım. Gözlerimden yaşlar yürtüdü. Babam anlattığı konuyu bitirince, Karaçay adam bana bir soru sordu. Fakat sarulandan ben hiç birşey anlamadım. Sonradan babam söyledi:

— Adın ne diye soruyor,

— Asyat — dedim, gözyaşlarımı silerek.

— Safar — dedi kendiside göğsüne vurarak. Sonra babama dönüp onada ismini söyledi.

Bir müddet konuşmadan yol aldık. Sonra Safar, içli sesiyle dağları inleten bir varad söylemeye başladı. Ben onun söylediklerini anlamıyordum hüznülyüdü. Elem ve hüznün dolu bir varad, fakat hür bir rüzgâr estiriyor. Her cümlesinde Kafkas kelimesi geçiyordu. Babam varadın bir kaç satırını bizim dille bana söyledi.

«Şimdiye kadar sana uzatıp yalvar-

T. BEMİRZA

duğum ellerimi birbirine ularaydım çoktan gelmiştim benim KAFKASIM. Hiç bir zaman kalbimden çıkmıyorsun benim KAFKASIM. Sağ olarak iki gözüm seni görmezse de benim KAFKASIM. Ölümü hiç olmasa sana getirsinler benim KAFKASIM. Ölümü hiç olmazsa sana getirsinler benim CENNETİM, benim KAFKASIM. Aldatıp senden ayırdılar benim KAKFASIM. Aldatıp beni buraya getirdiler benim CENNETİM. Gâvurdan seni koruyacağız diye benim KAFKASIM. Senden ayırdılar kanımı içtiler benim KAFKASIM. Neredesin ey benim KAFKASIM, neredesin ey benim CENNETİM.»

Babamda Karaçay Safar'a katılarak birlikte epey varad söylediler. İkiside içliydi ikisi de dertliydi... Hepimiz dertliydik. Böylece bir müddet yol aldık. Bir yokuşu tırmandık. Uzun bir dereden geçtikten sonra yemyeşil bir ormana geldik. Burada dinlenmek üzere öküzleri kağnıdan çözüp yeşil otların içine koyverdiler. Bizde otların üzerine yamçımızı sererek oturduk. Biraz sonra Safar öküzleri sula-

mak için dereye götürdü. Babamla ikimiz ikimiz kalınca:

— Korkma Asyat.. Bizim buradaki hemşehrilerimizi bulur yeni bir hayata başlarız. Burasıda müslüman ülkesi. Bizim köyden göç edip buraya gelen bir çok akrabalarımızda var. Safar, Abaze köylerinin bulunduğu yerleri biliyor, bizi o köylere götürecektir. Hiç canım sıkma.

— Neden canım sıkılsın babacığım, deyip bende babamı üzmemek için kendimi sıkıyorum. Üzüntümü belli etmemeye gayret ediyordum. Fakat önümüzün karanlık olduğunu ikimizde gayet iyi biliyorduk. Öyleyken de zavallı babam benim moralimi düzeltmeye gayret ediyordu.

«Ben, küçük ağaçtan yapılmış tarayımı çıkardım saçlarımı tarıyordum. Güneş bütün tatlılığıyla parlıyordu. Kuşlar hemen yanbaşımızda bulunan ağaçlar üzerinde birbirleriyle şakalaşıyorlar, güzel sesleriyle şarkı söylüyorlardı. Bir ara düşündüm. «Burada da Kafkasya'da olduğu gibi kuşlar şarkı söylüyorlar. Bu topraklarda da güzel çiçekler bitiyor. Güneşide parlak.. Fakat ne olursa olsun Kafkasyadaki köyümüz buradan daha güzel daha tatlı. Acaip: Acaba neden böyle? Yarabbi, bizim köyün yakınındaki Kaydih tepesini şu karşidan görülen dağların üzerine kondursaydık nasıl olurdu. Şöyle biraz ileride Yıncg Lokit köyünü biraz sağ tarafından da Adgahable köyünü kondurmuş olsaydık nasıl olurdu. Lokoje, Adge habile. O oo.. Hayır hayır olmasın. Biz ayrıldık hiç olmazsa onlar orada kalsın. Ah ne olurdu şu anda köyümüzde olsaydım. Önce Sataneye koşardım. İkimiz bir olur ya çiçek toplama ya gider yada Torista'nın yanına türkü dinlemeye giderdik. Ben bu güzel hayaller içindeyken bir ara dönüp babama baktım. Babam çimenlerin üzlerine uzanmış gözleri kapalı yatıyordu. Zavallı Babam.. Gözleri kapalı ama o uyumuyordu. Belkide o da benim gibi orasını hayalleyordu.»

Nereden geldiklerini bilemediğim beş altı atlı adam yanımızda bitverdiler.

Hepside baştan ayağa silahlı. Hepside sakallı ve yabancı.. Ben utanıp çabucak dağınık saçlarımı düzeltmeye başladım. Atlılardan birisinin sol gözüntün altında büyücek bir yara vardı. O, anlyamadığım bir dille bir şeyler söyleyip bana bakmaya başladı. Babam şaşırılmış bir halde birden ayağa fırladı. Gelen yabancılar atlarından atlayıp babamı çevirdiler. Yüzü yaralı olan adamda yanına koşup kollarından yakaladı. Ben bağırma ve elinden kurtulmak için çırpırmaya başladım. Epey bir mücadele ettim. «Asyat» diye bir ara babamın sesini işittim. Yüzümü dönüp baktığımda, yabancı adamların ikisinin babamın kollarından tutup diğer ikisinin de silahlarını babama çevirdiklerini gördüm. Bu manzarayı görünce kendimden geçtim, bayıldım.

Ne kadar zaman baygın yatım bilmiyorum. Kendime geldiğim zaman güneş batmak üzereydi. Elbiselerim param parşa çımuş, saçlarım dağınık bir vaziyette yamçı içinde yatıyordum. Başım dönüyor, her tarafım sızıyordu. Kalktım, babama seslenmeye başladım. Fakat nafiye hiç bir ses yok. Dereye doğru biraz yürüdüm. Sağ taraftan ayak sesleri gelmeye başladı. Baktım, Safar babamın omuzundan tutmuş yavaş yavaş kağnıya doğru giliyorlar. Hemen yanlarına koştum. Bende babamın bir omuzundan tutup kağnının yanında duran bir yamçı üzerine yatırdık. Babamın sırtından ve omuzlarından kan sızıyordu.

— Dördünü öldürdük, Asyat.. Fakat beni yaralayan gözü yaralı adamı yakalamadık... Babam dişlerini sıkı sıkı konuşuyordu. — Kızım Safar iyi kalpli bir adam. Onun götürdüğü yere git. Ben yanıldım, hata ettim. Senin aydınlık yolunu kararttım. Canım kızım beni affet. —

Safar babamın yarasını sıkıca bağlayıp tekrar yamçının üzerine yatırdı. Ben Ben ne yaptığımı bilmeden eski torbanın içindeki bütün eşyaları dağılımsım.

— Es-ki a-vak-ka-bı-larım; Ee-ki a-vak-ka-bı-larım - diye yavaşca babamın dudaklarının kıvılcığını gördüm. Biraz sonra bütün gücünü toplayarak doğruldu:

SEMİH THABISIM EVLENDİ

Semih Thabisim ile Marina Haji evlendiler. (NALÇIK 25 - 7 - 970)
Duyurur ve candan mutluluklar dileriz.

— A-yak-ka-bı-la-rı-mı ver. Kız-zım As-vat.

Ben, dağlarımızdan avılırken babamın avakkabılarını camurlu camurlu tof-banın içine kovmuştum Bugüne kadar bir türlü fırsat bulup onları temizliyemedim. Eski avakkabılar kurumuş bir vaziyette camurları ile birlikte torbanın dibinde duruyordu.

— Avakkabılarım!! Avakkabılarım!! Siz benden daha da akıllıydınız... Siz vatanımdan toprak getirmevi unutmadınız. Eski avakkabılarım!... Cennet vatanım Cennet Kafkasvam!... Seni bırakıp buralara gelmeme Tanrı bile rıza göstermedi. Beni affetmedi. Köpekten daha köpek olan psılar (bevler) beni aldatıp vatanımdan avırdılar. Kurttan daha vahşi olan insanlar etlerimi vediler!! Vatanım!... Vatanım!... Cennet Kafkasvam se-

nin topraklarında mezar bulamadıysam senin bir avuç toprağın içimde olarak ölevim. Kafkasvam... Kafkasvam... Cennet Vatan...

Babam bu sözleri söylerken hiç sevi vokmus gibi konuşuyordu. Safarda bende, ne yapacak diye beklivorduk. Babam eski avakkabılarını silkeliverek bir avuç toprak topladı. Baktı. Baktı. Gözlerinden damlıvan iki damla göz vasi avucundaki toprağa damladı. Biraz sonra, babam. Avucundaki toprağı ağızına atıp boşuluyormuscasına vuttu. «Ben bir avuç toprağı bulabildim o içimdeyken sidiyorum. Siz burada kalırsanız onuda bulamıvacaksınız. Dünün!! Dönün!! Cennet vatanımız KAFKASYAYA geri dönün! Ev Vatan!! Beni bağırında biyüven annem CENNET KAFKASYAM!! Ben senden avrılmakla sana hainlik yaptım... Affet» diye gözlerini kapadı.

Kafkasyadan haberler

Vana Muradelli öldü: Kafkas asıllı büyük bestekâr «Vana Muradelli» ölmüştür. Kafkasya'da en popüler savaş şarkılarından biri sayılan «Kutsal Savaş» adlı şarkının da bestekârı olan Muradelli, operaları ve şarkılarıyla olduğu kadar «Çerkes folklor şarkıları» için de yaptığı düzenlemeleriyle sayısız ödüller kazanmıştı.

KVIŞOKO ALİM'İN BAŞARISI: Kabarday - Balkar Cumhuriyeti «Adıge Yazarlar Birliği» başkanı Kvişoque Alim bütün Rusya Federatif Cumhuriyeti Yazarlar Birliği Sekreterliğine getirilmiştir. Adıge lirik şiirinin baş temsilcisi olan Kvişoque, ayrıca dünya çapında ün kazanan «Xhuespoğue Nurr» (Nurlu Özlem) ve onun devamı olan «Meze Nique Şxhuanıv» (Mavi Hilâl) adlı romanlarıyla da tanınmıştır.

Kuzey Kafkasyalı Generalier: Kuzey Kafkasya Askeri Bölgesi komutanı Orgeneral İssa Aleksandroviç Pliyev (doğ. 1902, Oset asıllı) on yıl komutanlığı yaptı bu yerden alınmış ve yerine Tümgeneral A.T. Altunin (Oset asıllı) getirilmiştir.

İlk Adıge Operası Sahneye Kondu (Nalçık, Kabarday - Balkar Cumhuriyeti): Kafkasya'dan aldığımız bir yeni habere göre «Madine» adlı ilk Adıgece opera sahneye konmuş ve büyük bir başarı kazanmıştır. Ayrıca iki «Balet»te sahneye konmuştur. Adıge sanatçıları yazar Kvişoque Alim'in başkanlığında Moskova'da resitaler vermişler, çoşkunca alkışlanılmışlardır.

Bu başarıyı yeni başarıların izliyeceği haber verilmektedir.

Madine operasının ilk galasından bir görünüş. (Nalçık)

Nalçık tiyatrosunda Çerkesçe bir tiyatro eserinin temsili.

Kafkasya'ya geziler çoğaldı: Dergimizde bundan önceki sayılarında da belirtildiği gibi, Kuzey Kafkasya ile ilişkilerin artırılması bakımından iki taraflı turistik gezilerin çoğaltılması gerekmektedir. Dergimizin bu çağrısı olumlu sonuçlarını vermeye başlamış, özellikle Dağıstan Kuzey Osetya ve Kabarday-Balkar Cumhuriyetlerine gidenler çoğalmıştır. Son olarak Düzce ve Kabarday-Balkar (Arap Çiftliği) köyünden Rauf RAZUK Adige Özerk Bölgesindeki kardeşlerimizi ziyaret etmiştir. Buradaki kardeşlerimizden yakın ilgi gören kardeşimiz olumlu izlenimlerle Düzce'ye dönmüştür.

Değerli kardeşimizin bu başarılı gezisi karşısında Kafkasya'ya, özellikle Adige, Karaçay-Çerkes Özerk Bölgelerine, Abhazya ve Kabarday-Balkar Cumhuriyetlerine turistik gezi yapmak isteyenlerin sayısı artmıştır.

İki ülkedeki kardeşlerin birbirlerini ziyaret etmeleri memnunkulla karşılanmıştır.

Tevne Haçim hastalandı: Nalçık (Kabarday - Balkar Cumhuriyeti)'tan haber aldığımızı göre büyük Adige yazarı Tevne Haçim ağır bir kalp grizi geçirmiştir. Krizi atlattığı olan büyük yazarımızın sağlık durumu iyidir. kendisine acil şifalar diler, geçmiş olsun deriz.

Evlenme, Nikâh ve Nişan Törenleri

Kıymetli hemşerimiz Necati Kaya Erdem (B. Almanya) ile Hava Batu'nun Nikah törenleri 28.8.1970 tarihinde Ankara Yeni mahalle Nikah dairesinde kalabalık bir hemşeri topluluğunun huzurunda yapılmıştır.

Tebrik eder mutluluklar dileriz.

Hemşerilerimizden Bedri Temiz ile Türkân Gökalp'in nikah törenleri 27.6.1970 tarihinde Ankara Göl gazinosu nikah dairesinde ve kalabalık bir hemşeri topluluğunun huzurunda yapılmıştır.

Hemşerilerimizden Burhan Batur ile Bernis Asdemir'in nikah törenleri Düzce Belediye nikah dairesinde ve 1.8.1970 tarihinde kalabalık bir hemşeri huzurunda yapılmıştır.

Hemşerilerimizden Bahri Kazbek ile Şerefnur Aygün'ün nişan törenleri 7.7.1970 tarihinde Ankara Samanpazarı Kafkas Düğün salonunda kalabalık bir hemşeri topluluğunun huzurunda yapılmıştır.

Dergimiz gençlerimizi kutlar, mutluluklar diler.

VEFAT HABERLERİ

Üzüntüyle haber aldığımızı göre Dergimiz sahip ve başyazarı İzzet Aydemir'in kayın pederleri, Esen Yürüker'in babası Münir Yürüker (Bağ) 7.8.1970 tarihinde kısa bir hastalık sonunda hakkın rahmetine kavuşmuştur.

Adıgeliği, dürüs ve iyilikseverliği ile çevresinde çok sevilen merhumun cenazesi 8.7.1970 tarihinde aile, eş, dost ve yakınlarının katıldığı hâzin bir törenle ebedi istirahatgahına tevdi edilmiştir.

Merhuma tanrıdan rahmet ailesine baş sağlığı dileriz.

Üzüntüyle haber aldığımızı göre Yozgat İş ve İşçi Bulma Kurumu müdürü hemşerimiz Hamit Abacı bir trafik kazası sonucunda vefat etmiştir.

Cenazesi hâzin bir törenle kaldırılan merhuma tanrıdan rahmet ailesine baş sağlığı dileriz.

OKUYUCU MEKTUPLARINA CEVAPLAR :

İstanbul (Bakırköy) den İ. Boray: İlgili dergi ve dernek bizim düşüncelerimizin ve görüşlerimizin dışında bir politika izliyor. Artık herşeyin gün ışığı gibi açığa çıktığı ve bilindiği bir devrede hâlâ aka kara diyenlerle tartışmanın ne anlamı olur? Bırakın istedikleri gibi hareket etsinler. Zaten hiçbir fonksiyonları da görülmediğinden bunları hiç hesaba katmıyoruz.

Sivas tan Ç. İnal: Kafkasya ile hiç çekinmeden haberleşebilirsiniz. Mektubu bize gönderin, biz size cevabını getirtelim. Türkiyede pek çok yazar gazeteci, devlet adamı Rusya, Azerbaycana, Türkistana vs. gidip geliyor. Bunların hatıra ve roportajlarını hep okuyoruz. Birçoğu oradaki Türkler için «kardeşlerimiz, soydaşlarımız vs.» deyimini kullanıp, onlarla sarmaş, dolaş olurken Çerkeslerin Kafkasyadakilerle ilişkisi neden hoş karşılanmasın? Bunda güdülen amaç bellidir. Bizim kardeşlerimizle ilişki kurmamızı istemeyenler var. Solcu, komünist, dinsiz ves. gibi çamurlamalara aldırmadan çalışmalara devam etmelisiniz. Yakın bir gelecekte bütün bunlarda artık kıymetini yitirecektir.

Kars tan G. Şortan: Kafkasyaya normal yollarla turist pasaportu alıp geziye gidebilirsiniz, bunu hiçbir sakıncası yok. Öntümüzdeki yıl oraya bir grup gezisi düzenlemek niyetindeyiz. Fakat bu gruba sizin katılmanız belkide mümkün olamaz. Bu hususta size tekrar bilgi vereceğiz.

İzmirden N. İzker: İsteddiğiniz Çerkesçe kitaptan bir adedini adresinize postalamak. Kafkasyadan istediğiniz kitap postayla gelir. Bize postayla geliyor. Size gelmemesi için hiçbir sakınca yok. Yalnız isteyeceğiniz kitaplarda ideolojik yazılar olmamalıdır.

İstanbuldan A. R. I.: Verdiginiz adrese dergi gönderildi. Şimdi yetişen gençlerin bazı meselelerde, genellikle milli benliğimizin yitirilmemesi konusunda uyanık ve aktif bir politika izlemeleri zorunludur. Bunun için etrafa bir göz atıp diğer toplulukların nasıl çalıştıklarını izlemek yeterlidir. Geçmiş devrin sindirme ve yıldırma politikasının etkisinden kendisini hala kurtaramamış yaşlı kimselelerin görüşlerine katılmakla hiçbirşey kazanılmaz. Gençlerimiz onlara değil, onların kendilerine uydurmalıydılar. Bunun için de Kafkasya ile ilgili her çeşit yayınlar ilgiyle izlenmeli, amaçları aynı olan Kafkas kültür derneklerinin toplantılarına gidilmeli ve onların çalışmalarına fiilân katılmalıdır.

İtalyadaki Adige Adige nehri, Yunanistandaki Atik yarım adası gibi coğrafi isimlerin Kafkasya ve Adigelerle ilgisi vardır. Bunlar hakkında ve diğer birçok hususlarda Prof. Aytek Namitok'un (Çerkeslerin Menşei) Fransızca eserle, Gen. İsmail Berkuk'un (Tarihte Kafkasya) adlı kitabında yeterli bilgiler vardır.

KARAMÜRSELDEN C. ÖZBAY: Verdiginiz adrese siz bizzat müracaat ediniz.

niz. Bizim bu hususlarda ayrıca uğraşacak vaktimiz yeterli değil. Bu işi niçin başka bir tanıdığınıza yaptırmıyorsunuz, Aslında bunda çekinilecek hiç birşey görmüyoruz.

ESKİŞEHİR'DEN K. İLDAR: Çerkesler Kafkasyanın yerli halkıdır. Tip ve gelenek görenek bakımından olduğu kadar dil bakımından dabahsettiğiniz milletlerle ilgileri yoktur. Bu konuda Türkçe yayınlanmış eserler yeterli olmadığı gibi, yazılanlarda çeşitli art düşüncelerle yazılmıştır. Yabancı eserleri izlemeniz lâzımdır.

SAMSUN'DAN H. DUMAN: Türkiye'deki Çerkeslerin nüfusu 58.000 nin pek çok üstündedir. Samsun'da 80 den fazla Çerkes köyü mevcuttur.

Yalnız 1864 büyük Kafkas göç hareketinde 1 milyon 200 bin Çerkesin Osmanlı İmparatorluğu topraklarına göç ettikleri ve ozaman Osmanlı İmparatorluğunun nüfusunun 22 milyon olduğu düşünülürse bugünkü Çerkes nüfusu hakkında bir sonuç çıkarmak pek zor değildir.

Türkiye'deki istatistikler hiçbir zaman yeterli olmadıkları gibi ne yazıkki demokratik düzene girildiği bir hayli zamandanberi bu gibi çalışmalar hâlâ çeşitli art düşüncelerle amacından uzaklaştırılmaktadır.

Kafkasya kültürel dergisinin bu konuda yaptığı araştırma ve inceleme henüz tamamlanmamıştır. 45 ilde yaptığımız inceleme ve araştırmalara göre Çerkes boy- ları arasında, Türkiye'de en çok Abzah (Abedzah, sonra sırasıyla Şapsuğ, Kabarday, Vubuh, (Abhaz) vb. gelmektedir.

AFYON'DAN A. L: Mektubunuzu dikkatle okuduk. Karşılaştığımız duruma bakıp üzüntü ve tümitsizliğe kapılmayınız. Çerkeslerin Gürcüleri ayırmış olma durumu ileriye göremiyen dar görüşlü kişilere mahsustur. Yoksa her akli başında Çerkes ve Gürcü tarihte Çerkes Gürcü kardeşliğinin örneklerini bilir ve bunun devamının gerekliliğine samimiyetle inanır. Gürcüler ve Çerkesler ortaklaşa tarih, kültür ve kaderleri olan iki millettir. Aramızda öyle sakat görüşlü kimseler vardır ki değil Çerkes - Gürcü ayırımı; Çerkesler arasında bile Abaza, Şapsuğ, Kabarday, beylik, kölelik gibi ayırıcı ve yıkıcı politika izlemekten geri durmamaktadırlar. Fakat biz bunların hepsinin karşısında tam bir birlik ve beraberlik içerisinde çalışan ve çalışmaya azimli kişiler olarak varlığımızı devam ettirmeye kararlıyız. Sizin de aynı şekilde bizi myanımızda olacağınızdan eminiz.

EURSA'DAN E. M.: Bahsettiğiniz derneğin yöneticileri bizce akli başında ve tanıdığımız değerli kimselerdir. Folklor ekibinin sırf müşteri celbetmek amacıyla sokaklarda, hele plajlarda milli eibiselerle kız ve erkek gençlerimizi oynatmaları çok yanlış bir harekettir. Böyle bir şeye biz ithimal veremiyoruz. Bizim gelenek ve göreneklerimiz böyle bir durumu hoş karşılamaz. Yöneticiler buna müsaade etmişlerse bile ekip elemanları gençlerin aileleri nasıl müsaade eder Bu durumu bir kerede ilgili dernek yöneticileriyle konuşsanız daha uygun olur. Hassasiyetinize memnun olduk teşekkür ederiz.

HALUJ GECESİ

23 Mayıs 1970 cumartesi günü akşamı İstanbul Kafkas kültür ve yardımlaşma derneği binasında Dernek tarafından tertiplenen ve hemşeri hanımlarımız tarafından hazırlanan HALUJ GECESİ pek güzel geçmiş hep bir arada yemek yenilmiştir. Hanımların çeşitli şekillerde yaptıkları bu yemekli yaşayış bir çok hemşerilerimizin ilgisini çekmiş ve tebrik edilmişlerdir. Bu milli yemeklerin ara sıra hatırlatılması çok güzel karşılanmıştır.

KAFKASYA

KÜLTÜREL DERGİ
3 AYDA BİR ÇIKAR

YIL : 7 SAYI : 28 CİLT : 7 EYLÜL . EKİM . KASIM 1970

İÇİNDEKİLER

Sahip ve sorumlu yayın Müdürü

İZZET AYDEMİR

Yönetim Merkezi :

Bahçelievler, Emek Mahallesi,
75. ci Sokak No.: 61 D: 5
Ankara

★

Dizildiği ve Basıldığı yer

NAM Matbaası

ABONE TARİFESİ

Yıllık Abonesi : 14 TL.
Yabancı Memleketler : 50 TL.

İLAN TARİFESİ :

Dergimizde yayınlanacak ilânların
Tam Sayfası 1000, Yarım Sayfası
500 TL. dir.

★

Gönderilen yazılar ve resimler
basılsın veya basılmasın iade
olunmaz.

Yayın Komitesi gönderilen yazılar-
da gerekli düzeltmeleri yapmayı
yetkilidir.

Dergide basılan tercüme yazılardan
doğacak her türlü sorumluluk
çevirene aittir.

Dergide yayınlanan yazılar kaynak
gösterilmek şartıyla başka yerde
yayınlanabilir.

Yeniden Uyarmalar

İ. AYDEMİR

Kuzey Kafkas Mücadelesine
Katılan Türkiye Çerkesleri

DR. V. GÜSAR

Şuayey'in Tatraşla karşılaşması

B. BATIRHAN

Çerkes Ata Sözlere

İNALIPA

Adigeler (Şiir)

T. BEMİRZA

Biz Bize

İ. AYDEMİR

Eursa Kafkas Derneğinden
gelen yazı

Kara Dünya (Şiir)

B. E. KARABAĞ

Ata Sözlereimizin Kaynağı

Sergimizi Gezerken
Çerkeslerin Problemleri

U. DİPŞOV

Tazadanın Kurnazlığı (Hikâye)

T. SEMİRZA

Dimitri Gulya

T. HAÇİM

Bağışlar

Asılı Koyplız

M. KARMOKUE

M. Nami Yegvaş

DR. V. GÜSAR

Gürcü Ata Sözlere

T. ZURAB

Aktüalite